

[Jens Jørgensen]

Hr. *Rahbæk Møller* er valgt i Søndre Storkreds, og i anledning af hans orlov indkaldes 1. stedfortræder for Socialistisk Folkeparti i denne storkreds, skibsbygger *Anders Laubjerg*.

Fru *Kirsten Madsen* er valgt i Østre Storkreds, og i anledning af hendes orlov indkaldes 1. stedfortræder for Fremskridtspartiet i denne storkreds, civiløkonom *Michael Kock*.

Hr. *Ole Vig Jensen* er valgt i Vestsjællands Amtskreds, og i anledning af hans orlov indkaldes 1. stedfortræder for Det Radikale Venstre i denne amtskreds, lærer *Vibeke Grønbæk*.

Udvalget til Valgs Prøvelse har i et møde i dag behandlet disse sager, og jeg kan herefter på udvalgets vegne afgive følgende:

Indstilling

1. Konsulent Finn Lyngge godkendes som midlertidigt medlem af Folketinget fra og med i dag, den 29. oktober 1991.

2. Landsformand Bo Friis godkendes som midlertidigt medlem af Folketinget fra og med i dag, den 29. oktober 1991.

3. Skoleinspektør Arqalo Abelsen godkendes som midlertidigt medlem af Folketinget fra og med i dag, den 29. oktober 1991.

4. Skibsbygger Anders Laubjerg godkendes som midlertidigt medlem af Folketinget fra og med i dag, den 29. oktober 1991.

5. Civiløkonom Michael Kock godkendes som midlertidigt medlem af Folketinget fra og med i dag, den 29. oktober 1991.

6. Lærer Vibeke Grønbæk godkendes som midlertidigt medlem af Folketinget fra og med i dag, den 29. oktober 1991.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Udvalgets ovennævnte indstilling vedtoges enstemmigt med 127 stemmer.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Forespørgsel nr. F 2:

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvilke konsekvenser for EF's unionsplaner mener regeringen det er nødvendigt at tage på baggrund af udviklingen i Europa i de seneste måneder?«

Af Gade (SF) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 2/10 91. Fremme af forespørgslen vedtaget 9/10 91).

Begrundelse

Gade (SF):

SF har ønsket, at Folketinget indledte folketingsåret med en diskussion om udviklingen i Europa og konsekvenserne for den danske forhandlingslinje i EF's regeringskonferencer.

Siden sidste debat her i salen i maj måned har Europa gennemløbet historiske ændringer; lad mig blot nævne: Den sovjetiske etpartistat er brudt sammen og en ny union er ved at blive etableret. I Jugoslavien er en blodig krig i gang med EF-observatører og EF i en mæglerrolle på et mandat fra CSCE. Der er indgået en aftale mellem EFTA og EF, og der er undertegnet associeringsaftaler mellem EF og Polen, Tjekkoslovakiet og Ungarn.

Karakteristisk for den samlede nye situation er tre ting. For det første er det klart – og forhåbentlig mere og mere klart – at ansvaret for og forpligtelsen med hensyn til, at hele Europa kommer godt igennem de næste år, i meget høj grad er noget, der også vedrører os. Ansvaret er flyttet til vort bord i Vesteuropa.

For det andet, at det afgørende omdrejningspunkt for at påtage sig dette ansvar er blevet EF. Det er åbenbart, at det er EF, de nye demokratier ser hen til; det er det, det tidligere Sovjet håber på, og det er det, landene i hele Vesteuropa samles om. Det vil sige, at hvad EF gør, og hvad EF ikke gør, er det, der bliver afgørende.

For det tredje, at afgørende modsætninger i dag klart findes mellem kræfter, der ønsker at lukke EF af, at satse på en lukket union, og kræfter, der modsat ønsker at åbne EF og skabe et åbent Europa.

Den nye situation, som vi faktisk står i, burde give helt nye muligheder og chancer, som vi burde tage. Det vil være en fejltagelse blot at traske videre i de gamle spor, der blev lagt i starten af regeringskonferencerne, ligesom det vil være en katastrofal fejltagelse at drage den konklusion, at nu skal militærpolitik ind i EF som svaret på de nye udfordringer.

SF mener, at dagsordenen for regeringskonferencerne helt skal ændres, så konferencerne i stedet kommer til at drøfte en åbning af EF gennem en hurtig udvidelse med de demokra-

[Gade]

tiske europæiske lande, der selv ønsker medlemskab og associeringsaftaler, og ved at fjerne protektionismen i EF og ændre EF's landbrugspolitik samt skabe åbenhed, mere demokrati og en social og økologisk dimension i EF.

Jeg ser hen til redegørelsen fra regeringen om, hvilke konsekvenser regeringen mener der skal tages på baggrund af udviklingen, og jeg håber, at den ender med andet og mere end rituelle bekendelser til et memorandum, der var udtænkt i en helt anden situation.

*Besvarelse***Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):**

Det er synd, at der var så få, der hørte hr. Gades begrundelse, for det var, synes jeg, en både inspireret, spændende og god begrundelse, som i sig selv markerer meget af det opbrud, der er i diskussionen om de nye europæiske muligheder, og det vil jeg gerne kvittere for over for hr. Gade.

Jeg er ganske enig i, at begivenhederne i løbet af de sidste år indebærer, at hele efterkrigstidens udenrigs- og sikkerhedspolitiske system er kommet i opbrud. Der er derfor ved at opstå et nyt udenrigs- og sikkerhedspolitisk system; det gælder globalt, og det gælder i Europa. Det er jo Danmarks placering i dette nye billede, som forhandlingerne om EF's politiske union samt den økonomiske og monetære union drejer sig om.

I årene omkring 1949 blev der fastlagt en europæisk politisk geografi, som har formået at bevare freden i Europa og samtidig sikre en velstand og velfærd i den vestlige del af Europa, som er helt uden sidestykke i historisk henseende. Opgaven nu her i 1991 er at skabe en tilsvarende politisk geografi for Europa, som kan gøre for den næste generation, hvad beslutningerne i 1949 gjorde for os.

Spørgsmålet er så, om vi er i stand til at hæve os op over snævre nationale interesser og træffe de beslutninger, som situationen kræver af os. Det kan vi kun, hvis vi for alvor gør os klart, at mange af de velkendte udenrigs- og sikkerhedspolitiske vejmærker, som vi hidtil har kunnet styre efter, enten allerede er forsvundet eller vil forsvinde i løbet af ganske kort tid.

Det positive er, at vi har muligheder for selv at forme og påvirke udviklingen. For første gang i mange, mange år ligger brikkerne i det

udenrigspolitiske spil i Europa på en sådan måde, at Danmark har mulighed for at være aktør i stedet for at have den passive tilpassningsrolle, som vi vel i virkeligheden har været tvunget til at spille lige siden 1864.

For sagen er den enkle, at i dag kan intet europæisk land anskue sin sikkerhed isoleret fra noget andet europæisk land. Danmark kan kun føle sig trygt, hvis der er stabilitet og fred i hele Europa. Sikkerhedspolitik drejer sig i dag ikke om det antal soldater, der kan mobiliseres for at forsvare éns ydre geografiske grænser. Nej, det drejer sig om en bred vifte af midler, som skal bidrage til stabiliteten i hele det europæiske geografiske område – og for et lille land som Danmark naturligvis navnlig i det geografiske nærområde.

Det er EF, som sammenknytter de europæiske lande i en sådan grad, at intet enkelt land kan håndtere sine interesser alene, men nødvendigvis må gøre det i samarbejde med de øvrige europæiske lande. Denne økonomiske og efterhånden også politiske integration er blevet den bedste sikkerhedsgaranti for samtlige europæiske lande, men den forpligter også. Den forpligter til at tage et ansvar og nogle gange også til at træffe vanskelige og smertefulde beslutninger. I et sådant samarbejde kan intet land få sin vilje fuldt ud – så ville der jo for øvrigt heller ikke være tale om et samarbejde.

Indtil for få år siden spillede EF næsten udelukkende rollen som ramme for en række vesteuropæiske landes samarbejde. I dag er det klart, at EF er blevet krumtappen for hele det europæiske samarbejde, sådan som hr. Gade også pegede på det i sin begrundelse.

Der er fem lande, der indtil nu har søgt om medlemskab, nemlig Sverige og Østrig, Tyrkiet, Malta og Cypern. Der er andre lande, som overvejer at søge. EF er ved at afslutte associeringsaftaler med Polen, Tjekkoslaviet og Ungarn. Man er ved at starte forhandlinger om associeringsaftaler med Rumænien og Bulgarien, og de tre baltiske lande ventes snart at kunne afslutte en handels- og samarbejdsaftale med EF. Alt dette viser jo den tiltrækningskraft, som EF udøver på de lande eller landegrupper i Europa, som endnu ikke er blevet medlemmer.

Det er regeringens holdning, at EF i løbet af 1990'erne bør udvides til at omfatte de EFTA-

[Udenrigsministeren]

lande, som ønsker medlemskab, samt de central- og østeuropæiske lande, herunder de baltiske lande, der når så langt i reformprocessen, at deres politiske og økonomiske system kan bære de rettigheder og de forpligtelser, der følger af medlemskab. Jeg vil gerne understrege, at regeringen ikke ser nogen modsætning mellem en udvidelse af EF og en udbygning af EF's eget samarbejde, som det jo i øjeblikket sker med forhandlingerne om den politiske union og den økonomiske og monetære union. Tværtimod mener regeringen, at der er tale om to ting, som hænger sammen, og som ikke kan gennemføres hver for sig, hvis de adskilles.

Et tilbageblik på Europas politiske og økonomiske billede igennem 1970'erne og 1980'erne viser med al ønskelig tydelighed, at det først var i slutningen af 1980'erne – efter at vi havde fået vedtaget Den Europæiske Fælles Akt, som jo fastlagde planerne om det indre marked, og som traktatfæstede det udenrigspolitiske samarbejde – at der kom skred i det europæiske politiske billede. Før den tid var EFTA-landene ikke interesserede i at overveje medlemskab – overvejelser, som for to landes vedkommende nu er mundet konkret ud i en ansøgning om medlemskab. Før den tid var de central- og østeuropæiske lande jo tilkøbet det sovjetiske system, og de var ikke i stand til at bevæge sig. EF ville heller ikke have haft styrke til at modtage dem, hvis de havde haft den bevægelsesfrihed, som de er i besiddelse af i dag.

Forudsætningen for denne bevægelse ind mod EF, som lægger op til det brede europæiske samarbejde, som netop Danmark ønsker så stærkt, og som vi jo har talt så varmt for i en række år, er et stærkt og dynamisk EF, som de øvrige europæiske lande ønsker at blive medlemmer af. I selv samme øjeblik EF gik i stå og vendte tilbage til de to foregående tiårs delvise stagnation, ville interessen for medlemskab hos de øvrige europæiske lande kølnes. Nøglen til at forstå deres interesse for medlemskab er ønsket om at være med dér, hvor tingene foregår, og få indflydelse. Hvis der ikke foregår noget, er der ingen tilskyndelse til medlemskab, og vi vil med stor sandsynlighed vende tilbage til opdelingen af Europa i flere forskellige grupper af lande uden noget fælles samlingspunkt.

Det er bemærkelsesværdigt, hvordan der både i Norge og i Finland er ved at opstå en meget målrettet politisk debat om medlemskab, på samme måde som det vigtigste tema i Sverige er de konsekvenser, det får for et land – og specielt for et mindre land i udkanten af Europa – at stå uden for EF. Det er også værd at mærke sig, at debatten begge steder kommer ind på både de udenrigspolitiske og de økonomiske konsekvenser af at stå udenfor.

Men i selv samme øjeblik udvidelsen kommer til at omfatte et større antal lande, og specielt når de central- og østeuropæiske lande kommer ind i billedet, bliver det naturligt at se på en styrkelse af EF som fundament for en sådan mere vidtgående udvidelse. Det er bl.a. dette formål, som EF's politiske union og den økonomiske og monetære union skal opfylde. Uden en positiv afslutning af unionsforhandlingerne er det vanskeligt for ikke at sige umuligt at forestille sig EF udvidet til de 16–18 medlemmer, som efter dansk opfattelse helst skulle indgå i medlemskredsen ved slutningen af 1990'erne.

Det er uundgåeligt, at EF, efter at supermagterne mere og mere gør sig fri for deres militære tilstedeværelse i Europas centrum, selv må påtage sig en stor del af ansvaret for sine udenrigs- og sikkerhedspolitiske interesser. Hvem skulle ellers gøre det? Og hvem har mod til for alvor at tro på, at der aldrig mere kan opstå udenrigs- og sikkerhedspolitiske problemer af betydning for de europæiske lande?

Vi behøver bare at se Jugoslavien som et tragisk eksempel på, at der selv i umiddelbar nærhed af EF kan opstå udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål, som EF tvinges til at forholde sig til, hvad enten vi vil det eller ej. EF tog denne udfordring op, og til trods for velkendte underliggende forskellige interesser imellem EF-landene er det dog lykkedes at fastholde en EF-kurs under bestræbelser for at mægle i konflikten. EF har ikke kunnet hindre blodsudgydelse, for hvem kan forhindre befolkningsgrupper i at slås med våben i hånd, når de er fast besluttede på at afgøre indre stridigheder ved anvendelse af vold? Selv ikke en militær intervention udefra i stor skala kunne have forhindret dette. En sådan militær intervention var EF i øvrigt slet ikke indstillet på at sætte i gang. Men uden indgriben fra EF's side for at fastholde forhandlingsvejen ville der

[Udenrigsministeren]

med den opløsning af den jugoslaviske statsdannelse, der hurtigt aftegnede sig, med stor sandsynlighed allerede i sommerens løb være udbrudt en borgerkrig i stor skala.

De central- og østeuropæiske landes ønske om en sikkerhedsgaranti er jo et andet tegn, som vi ikke kan ignorere. De pågældende lande har udvist interesse for garantier både fra Den Vesteuropæiske Union, WEU, og fra NATO. Disse landes interesse for en sikkerhedsgaranti viser nødvendigheden af fortsatte militære garantier over for fremtidige militære trusler. De pågældende lande erkender naturligvis, at de ikke i dag står over sådan en trussel. Kupforsøget i Sovjetunionen den 19. august gjorde dog et betydeligt indtryk på dem, ganske som det også gjorde det på os. De ønsker derfor netop i dag, hvor sådanne skridt ikke tiltrækker sig opmærksomhed, at fastlægge nogle garantier også på det militære plan i stedet for at skulle tvinges til at søge garantier, når eller hvis der en dag opstår en trusselsituation. De tænker altså på lang sigt, og de tænker også forsigtigt. Deres overvejelser viser, at der i dag er tanker om, hvordan der i løbet af 1990'erne skal udvikles et europæisk sikkerhedssystem, som i lys af de sidste års ændringer ikke blot kan bestå i en videreførelse af det eksisterende system, men som snarere vil bestå i en rolle for både CSCE, NATO, Vestunionen og EF.

Disse organisationer vil supplere hinanden, de vil slå igennem på sikkerhedspolitikken forskellige dele med forskellig tyngde, og det er også tænkeligt, at de vil virke med forskellig tyngde i forskellige dele af Europa, men meget i den nuværende debat i Europa peger jo klart på en vigtigere rolle for Vestunionen.

Eftersom det drejer sig om den forsvarspolitiske del af sikkerhedspolitikken, som jo til syvende og sidst er den centrale og udslagsgivende del af udenrigs- og sikkerhedspolitik, er det jo forståeligt, at der knytter sig meget stor interesse til, hvordan både EF-landene og andre lande stiller sig til de afsnit af EF's politiske union, der kommer i nærheden af dette emne.

Her fremlagde Tyskland og Frankrig i februar måned deres tanker, og dermed fik de to lande indflydelse på de videre forhandlinger. Deres tanker gik i høj grad ud på en aktivering af Vestunionen. Og på NATO's udenrigsmini-

stermøde i København i juni måned udkrystalliserede der sig en betydelig grad af enighed om fremtidig arbejdsdeling mellem NATO og Vestunionen. I efteråret har Storbritannien og Italien fremlagt deres tanker på området, og Tyskland og Frankrig har for nylig fulgt deres initiativ fra februar måned op. Der er ingen tvivl om, at disse udspil vil komme til at spille en fremtrædende rolle frem til NATO-topmødet i begyndelsen af november måned i Rom.

Det er regeringens vurdering, at der er ganske gode muligheder for at fastholde og styrke den enighed, som blev opnået på NATO-ministermødet i København i juni måned, ved det kommende NATO-topmøde i november. Heri ligger en amerikansk indforståelse med en mere fremtrædende rolle for Vestunionen med forbindelser til såvel NATO som EF. Hvis denne vurdering viser sig at holde stik, er der næppe tvivl om, at vejen er banet for enighed mellem EF-landene om, hvordan spørgsmålet om forsvarspolitik og Vestunionen skal løses i relation til EF's politiske union. Der vil i så fald blive tale om formuleringer, som i store træk følger de tekster, der blev lagt frem forud for mødet den 28.-29. juni 1991 i Det Europæiske Råd i Luxembourg.

Når det er tilfældet, er det, fordi størstedelen af EF-landene ser i øjnene, at der i løbet af 1990'erne bliver behov for at træffe beslutning om, hvordan de europæiske lande skal behandle den forsvarspolitiske dimension af deres sikkerhed, men at denne beslutning ikke skal træffes nu. Derfor er de interesserede i at holde deres optioner åbne både i forholdet til USA og med tanke på et styrket europæisk samarbejde. Det er ikke mindst forholdet til de central- og østeuropæiske lande samt denne gruppes forhold til det, der engang var Sovjetunionen, og til Rusland, der fremtvinger ønsket om at holde mulighederne åbne for beslutning på et senere tidspunkt og da selvfølgelig på de præmisser, der til sin tid må foreligge.

Vi må være opmærksomme på, at der for et land som Danmark tegner sig mange og positive optioner i den nuværende europæiske udenrigs- og sikkerhedspolitiske situation. Det er ikke sikkert, at alle disse optioner bliver ved med at stå til vores rådighed. Erfaringen tilsiger, at optionerne lukker sig, efterhånden som der fastlægges nye mønstre. Det gælder for et lille land som Danmark om at operere på en

[Udenrigsministeren]

sådan måde, at vi har det største antal valgmuligheder til vores rådighed, og det gælder ikke mindst, eftersom det ligger klart belyst, at det hidtidige udenrigs- og sikkerhedspolitiske billede ikke fortsætter uændret. Der sker ændringer, og det er disse ændringer, vi skal forholde os til, og det er disse ændringer, vi skal søge at få indflydelse på.

I centrum af overvejelserne om den politiske union står forholdet til Tyskland. Det er ikke overraskende. Det var jo Tyskland, som i foråret 1990 sammen med Frankrig tog initiativet til den politiske union som modstykket eller, om man vil, medstykket til den økonomiske og monetære union.

Det er opmuntrende, at netop Tyskland presser på for at få en politisk union indeholdende bl.a. udenrigs- og sikkerhedspolitik, men også større indflydelse for Europa-Parlamentet. Der er nogle af de tyske tanker, som vi i Danmark stiller os skeptisk over for, men den grundlæggende tanke, at Europas stærkeste land ikke alene accepterer, men selv foreslår at skabe en fælles europæisk udenrigs- og sikkerhedspolitik samt overlade til EF at træffe flere beslutninger i fællesskab, burde da i sig selv være tiltrækkende for et lille land og ikke mindst et lille land, der er nabo til det stærke Tyskland.

Det burde jo have været Tyskland, som mente at have de største muligheder for at føre sin egen selvstændige udenrigs- og sikkerhedspolitik, som ikke nødvendigvis altid ville behage dets naboer, men nu foreslår netop Tyskland i stedet at styrke den europæiske integration også på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske område, og efter regeringens opfattelse er dette en enestående chance for resten af Europa. Det er et tilbud, som bør modtages, men selsagt udmøntes i de kommende forhandlinger.

I lyset af de historiske erfaringer er det ikke overraskende, at Tyskland på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske område indgår et snævert samarbejde med Frankrig. De to lande ved mere end nogen andre, hvad det koster, hvis den europæiske integration netop på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske område bliver slået i stykker.

Hvis de øvrige europæiske lande afviser denne udvikling, vil det efterfølgende være overordentlig svært at kritisere Frankrig og

Tyskland for i givet fald at begynde at føre en selvstændig udenrigs- og sikkerhedspolitik uden hensyntagen til deres naboer. Det ville jo have været denne afvisning af en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, som ikke alene havde gjort det naturligt, men også uundgåeligt for Tyskland og Frankrig at varetage deres udenrigs- og sikkerhedspolitiske interesser i Europa på egen hånd. Det ville være den eneste udvej, hvis andre lande havde blokeret for bevægelsen hen imod udformningen af en fælles europæisk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Medens der udestår flere væsentlige punkter om den politiske union, synes forhandlingerne om den økonomiske og monetære union at være inde i en god gænge med en løsning i sigte for stort set alle væsentlige spørgsmål. Det skyldes først og fremmest erkendelsen hos alle EF-lande af vigtigheden af at danne et stabilt økonomisk og monetært område i Europa. Det indre marked gav stødet til en periode med vækst og investeringer, og det samme er formålet med den økonomiske og monetære union.

Der er en klar parallel til situationen omkring den europæiske sikkerhedspolitik. Der kan kun etableres økonomisk fremgang på længere sigt i Europa med en økonomisk og monetær union, og Tyskland er nøglen hertil i sin egenskab af Europas økonomisk mest kraftfulde stat. Fra tysk side ser man en klar forbindelse mellem fremskridt i retning af økonomisk og monetær union og fremskridt i retning af politisk union.

EF står over for utrolig store opgaver i Central- og Østeuropa samt i Rusland, og hvad der i øvrigt er tilbage af Sovjetunionen. De opgaver kan ikke løses af et økonomisk svagt EF. Det kræver økonomisk vækst, og det kræver en vis robust økonomisk styrke. Det tilvejebringes bedst med en økonomisk og monetær union, og heri ligger også en del af svaret på, hvorfor også EF's økonomisk stærke medlemmer er interesserede i en økonomisk og monetær union. Det er de, fordi de ikke på egen hånd kan løse opgaven over for landene i Central- og Østeuropa og slet ikke over for Sovjetunionen eller det, der kommer ud af, hvad der var Sovjetunionen. Det er alt sammen noget, som kun kan gøres i fællesskab.

Eftersom der er tale om en sikkerhedspolitisk opgave, som udføres ved hjælp af økonomiske instrumenter, bliver den økonomiske og

[Udenrigsministeren]

monetære union på samme måde som den politiske union i sidste instans en del af det, som det hele drejer sig om: skabelsen af en europæisk konstruktion – en europæisk politisk og økonomisk geografi – der er stærk nok og solid nok til at bære Europa igennem det næste tiårs prøvelser.

Det bliver slidsomt, vanskeligt og byrdefuldt, og undervejs vil vi blive fristet til at give op foran alle de hindringer og blokeringer, som tårner sig op, men vi skal blive ved. Mislukkes forhandlingerne om EF's politiske union og den økonomiske og monetære union, bliver Europa et farligt sted at leve. Mange af de konflikter og modsætninger, som er ved at blive fjernet gennem den europæiske integrationsproces, vil få nyt liv og komme op til overfladen. Det er dem, som vi har læst om i historiebøgerne, men som vi ikke troede at vores generation skulle gense.

Der er derfor meget, som står på spil i de kommende uger og måneder. Lykkes forhandlingerne om EF's unioner, har vi gode kort på hånden til at sikre fred og velstand for vore børn, på samme måde som vore forældre gjorde det for os.

*Forhandling***Gade (SF):**

Jeg vil starte med at sige tak for svaret og kvittere for to ting: at udenrigsministeren valgte at drøfte temaet om et mere åbent Europa i forbindelse med svaret, og at udenrigsministeren valgte at drøfte temaet udenrigs- og sikkerhedspolitik og herunder diskussionen om militærpolitik. Det var jo ikke sikkert, at regeringen havde valgt at lægge det frem i diskussionen, så det kvitterer jeg for.

Jeg er imidlertid ikke enig i udenrigsministerens konklusioner, og det må vi jo bl.a. bruge debatten til. For det første mener jeg, at regeringen og udenrigsministeren ikke argumenterer for påstanden om, at den gamle dagsorden, altså økonomisk og monetær union, er et svar på den udfordring, vi står over for i Østeuropa. Hvordan skulle det da være? Når Polen, Tjekkoslovakiet og Ungarn drømmer om at blive fuldgyldige medlemmer af EF, er noget af det vanskeligste for dem at forestille sig, hvordan de kan kvalificere sig til at blive medlemmer af en økonomisk-monetær union med én valuta

og underlagt de restriktioner på finanspolitik osv., som må følge.

Når det gælder hele Central- og Østeuropa, savnede jeg en lang række ting i udenrigsministerens svar, og det forstår jeg godt, for det, som Central- og Østeuropa jo beder om, er nogle helt konkrete ting nu med hensyn til, hvordan EF skal laves om. Det er, hvordan EF's landbrugspolitik bliver lavet om, det er, hvordan de får lov til at sælge varer i EF, det er, hvordan de får lov til at sælge tekstiler i EF. Det er med andre ord et ansvar, som ligger hos os for at lave EF om, så det ikke er protektionistisk, så vi ikke holder dem ude. I den forbindelse er de svar, vi har givet dem, når det gælder associeringsaftaler, jo alt for ringe. Jeg vil ikke vige tilbage for at sige, at det, EF har tilbudt disse lande, er usselt.

Endvidere er jeg uenig, når regeringen og udenrigsministeren her udtrykker sig meget positivt over for en diskussion og en drejning af sikkerhedspolitikken også over til militærpolitik. Jeg forstår sådan set af udenrigsministerens tale her i dag, at regeringen mener, at udviklingen i de seneste måneder betinger, at man skal være mere positiv over for et militær-samarbejde. Jeg siger ikke, at udenrigsministeren har sagt det, men har man hørt godt efter, kan man godt høre, at det er den tone, der præger talen. Det mener jeg er helt forkert. Det, der i stedet er brug for, er at diskutere en udenrigspolitik, en sikkerhedspolitik, som bygger på, at alle landene selv bestemmer, og som bygger på, at vi har brug for økonomisk udligning, altså en økonomisk sikkerhedspolitik, ikke en militarisering af debatten og ikke en militarisering af EF.

Jeg kunne høre i nogle formuleringer, som udenrigsministeren brugte, at nu skulle der mere handling til, og at Danmark har mulighederne for at være selvstændig aktør. Jeg forstod næsten, at det var en mulighed, vi ikke havde haft siden 1864, men at vi nu får den; og så er det, jeg oplever, at regeringen da er umerkelig tavs, når det kommer til stykket.

Vi står jo reelt i en sidelinjeposition, mens der er mange stærke aktører på banen, men altså blot ikke Danmark. »Vi har jo memorandummet«, er den melding, vi har fået adskillige gange fra regeringen og en lang række af partierne bag regeringen.

[Gade]

Siden Folketinget sidst diskuterede forhandlingerne, har en lang række lande jo altså satset på at inddrage det militære aspekt mere i EF, og jeg føler, at udenrigsministeren nu glider i retning af, at det skal vi også gå ind på. Her 40 dage før topmødet i Maastricht er det fortsat ganske svært at danne sig et klart billede af det resultat, der kommer ud af det. Alene det er en demokratisk katastrofe. Oven i købet har vi måttet opleve, først at hollænderne forsøgte at presse en føderalistisk union igennem, og nu de massive udspil omkring sikkerheds- og forsvarspolitikken.

I SF mener vi, at økonomisk udligning og udbygning af CSCE er de svar, der skal til, hvis de næste år i Europa skal gennemføres fredeligt. Vi tror ikke på, at svaret er at militarisere EF. Vi tror ikke, at svaret er, at EF skal have udrykningsstyrker, som kan rykke ud uden for EF's område, og etablere sig som ny politibetjent.

Her kan jeg godt tage et konkret eksempel: Vi synes, EF's opførsel i forhold til Jugoslavien indtil nu har været fornuftig. EF-observatorerne har arbejdet på et mandat fra CSCE, netop fordi man ikke skaber fred i Europa, ikke får en mæglingsmekanisme og en fredsmekanisme til at fungere i hele Europa, uden at alle landene er med. I den sammenhæng frygter vi den positive holdning, der også gennemsyrede ministerens tale, til koblinger til Vestunionen.

I den forbindelse er det vel også nødvendigt at spørge Socialdemokraterne, hvad der ligger i de meldinger, som Politiken i lørdags kunne bringe om, at Socialdemokratiet nu vil acceptere militært samarbejde i EF som et langsigtet mål. Jeg håber ikke, at det passer, men debatten må jo bl.a. også bruges til at få en slags afklaring af det spørgsmål.

I SF opfordrer vi fortsat til at sige nej til at inddrage militæret i EF-samarbejdet, og vi mener, at det er et af de steder, hvor Danmark givetvis med et enigt Folketing bag sig, hvis udenrigsministeren vil, og hvis Socialdemokratiet vil, kunne sige: Hertil og ikke længere! Det er en markering, som Danmark kunne gøre på det punkt.

Derefter må jeg vende mig til et par andre emner: Miljø og social dimension, hvordan ligger det med det? Det ligger svagt, det ligger ringe. England blokerer for den sociale dimension, og der er ingen flot indsats fra dansk side,

der er ikke et sprudlende initiativ fra udenrigsministeren, selv om udenrigsministeren ved, at han har den politiske opbakning til det.

Diskussionen om et åbent Europa lægger SF afgørende vægt på. Vi mener, at den tid er forbi, hvor man diskuterer optagelse i EF efter den gamle optagelsesmodel. I stedet skal vi have en glidende optagelse, hvor de lande, der ønsker at blive medlemmer, allerede nu bliver inviteret til at deltage i EF's regeringskonference og EF kommer til at høre af deres egen mund, hvordan de ønsker EF ændret, sådan at vi kan skabe et åbent Europa. Altså ikke sådan, som udenrigsministeren siger: at vi nu bygger EF færdigt, lukker EF inde, og derefter kan forhandle med landene udenfor, men at vi i stedet tager dem ind nu og drøfter, hvordan vi skal lave et åbent Europa i en glidende optagelse, hvor de får de politiske rettigheder allerede nu, men hvor den økonomiske integration nødvendigvis må tage nogle år, fordi økonomierne er sårbare.

I dag er det jo modsat. Det er jo sådan, at de åbner deres markeder, men de får ingen politiske rettigheder. De åbner deres markeder for vore varer og bliver udkonkurreret. Vi skulle vende det 180 grader.

Må jeg til sidst komme med to bemærkninger om memorandummet, for jeg synes, vi har hørt lidt for længe, at vi jo har det danske memorandum – som om vi så var aktive, som om vi så gjorde noget. Jeg mener, at gravens fred har sænket sig over dansk EF-politik under den overskrift, og jeg kan egentlig ikke forstå, at det flertal, som har været med til at skabe denne gravens politik, er tilfreds med det, for det flertal skal jo også ud at argumentere over for vælgerne, måske allerede i løbet af nogle få måneder.

Der var vel lidt tendenser i udenrigsministerens tale i retning af at forlade denne fred, men de tendenser gik godt nok i en anden retning end den, jeg ønsker. Jeg håber ikke, at et flertal vil bakke den retning op, som udenrigsministeren valgte. Jeg vil derfor på vegne af Socialistisk Folkeparti fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til på EF's regeringskonferencer
– at foreslå, at de lande, der søger om medlemskab i EF eller associeringsaftaler med EF, inviteres til at deltage i drøftelserne om, hvordan EF skal ændres,

[Gade]

- at præcisere, at Danmark ikke vil acceptere, at forsvarspolitik inddrages i EF-samarbejdet, herunder oprettelse af fælles militærstyrker, samt
- at præcisere, at Danmark ikke vil acceptere flertalsafgørelser i udenrigspolitiske afgørelser.

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 7).

Anden næstformand (Ivar Hansen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg vil senere som ordfører for mit parti gå ind på en lang række af de ting, der blev sagt, men jeg synes, vi fra starten af denne debat skal have fastslået, at hr. Gade arbejder ud fra en forkert forudsætning. Hr. Gade forudsætter, at det arbejde, man er i gang med i EF – kald det integrering, harmonisering, eller hvad man nu vil – er noget, der i stigende grad vil lægge hindringer i vejen for, at andre lande kan træde ind. Det er fundamentalt forkert.

Det, der lægger hindringer i vejen for de andre lande, er det EF, der har eksisteret lige fra starten, det er den frie udveksling af varer. Lande, hvis produktionsapparat er komplet ødelagt under det kommunistiske styre, har naturligvis ikke gnist af chance for frit at handle med de andre lande. Hvis vi skal købe landbrugsvarer og den slags, bliver det godgørelse; så betyder det, at vi skal se væk fra dyrlægebestemmelser og miljøbestemmelser og meget andet, og det betyder, at danske befolkningsgrupper skal afgive noget i indtægt for at støtte de lande. Men det har intet med det fundamentale at gøre, at i EF kan man kun være aktiv deltager, hvis man frit kan fremstille varer til markedspris og i konkurrence med andre, og det kan ingen af de lande, der er tale om. Så vidt jeg har kunnet konstatere – og jeg tror nok, jeg efterhånden har hørt samtlige Østlande være på besøg i EF – ønsker de, at EF går videre ad den vej. Det behøver vi ikke at spørge dem om, det er fremgået ganske tydeligt.

Jeg synes, disse ting skal frem indledningsvis, før vi tager fat på debatten i øvrigt.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Nu er det jo ikke sikkert, at det er en kæmpeoverraskelse, at jeg ikke anskuer sagen på samme måde som hr. Erhard Jakobsen. Jeg vil sige til hr. Erhard Jakobsens argumentation, at det er klart for mig, at knytter man EF så tæt sammen som en økonomisk-monetær union med én valuta osv., så passer det ikke, at det er lige så let at komme ind i det som i det eksisterende EF. Det passer ikke, det er da ganske meget sværere. Det er bare ét konkret eksempel på, at det faktisk lægger hindringer i vejen.

Et andet problem er nok, at det også hindrer udsynet over, hvilke beslutninger EF burde tage. Vi ved vel alle her, at en af de vigtigste beslutninger, EF kunne tage, var at fjerne protektionismen, fjerne sin planøkonomiske landbrugspolitik, begynde at lukke op på tekstilområdet og begynde at ændre sin planøkonomiske stålpolitik. Det ved vi vel alle er de tre ting, som landene i Øst- og Centraleuropa beder om, ja trygler om.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Der er altså noget, hr. Gade har misforstået, og som det er vigtigt at holde fast i. Hr. Erhard Jakobsen satte fingeren på det punkt, der er det helt centrale i den situation, vi står over for i dag: Hvordan kan EF bedst forblive åbent og stærkt nok til at hjælpe de lande, der nu efter 50 års forsømmelser skal integreres i Europa? Det kan EF ved at gøre sig selv så stærkt og effektivt økonomisk og politisk som overhovedet muligt.

Ingen af landene i Øst- og Centraleuropa ville takke EF, hvis vi satte udviklingen hen imod et stærkere samarbejde i stå, tværtimod, de ville tabe interessen for EF. Ganske det samme ville EFTA-landene. Læg mærke til, hvornår EFTA-landenes interesse for at komme med i EF begyndte at vågne. Det gjorde den i det selv samme øjeblik, hvor der begyndte at komme fart på integrationen i EF med gennemførelsen af Den Fælles Akt og starten på det indre marked.

Derfor er det vigtigt at holde fast på det, jeg sagde indledningsvis: at diskussionen om et stærkere samarbejde og diskussionen om et mere åbent Europa hænger sammen. De to ting udelukker ikke hinanden, tværtimod, det

[Udenrigsministeren]

ene er afhængigt af det andet. Hvis vi ikke får et stærkere EF-samarbejde, får vi heller ikke det mere åbne Europa, vi ønsker os, og derfor skal udviklingen foregå parallelt; samtidig med at vi styrker EF-landenes samarbejde, skal vi også lukke EF op for nye medlemmer. De ting hænger sammen.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Det er jo helt rimeligt, at vi får denne diskussion, for det er en grundlæggende uenighed i analysen, der ligger her.

Når udenrigsministeren siger, at man skal have et stærkt og effektivt EF både økonomisk og politisk, så er det jo ikke en formulering, jeg behøver at være imod. Det, jeg er imod, er, at EF udvikler sig til en økonomisk-monetær union med én valuta – det er i realiteten en føderal konstruktion, der ligger i den økonomisk-monetære union – det er da ikke, at EF bliver stærkt og effektivt.

Jeg er ikke fortalende for, at EF skal forblive, som det er. Det kan der være andre der argumenterer for. Jeg mener, at EF skal ændres, og derfor er SF's dagsordensforslag i dag jo også indrettet på, at de lande, som banker på EF's dør, skal have medindflydelse på, hvordan EF skal laves om.

En af de vigtige ting for mig ville være, om EF i en ny paragraf simpelt hen gav disse lande, der beder om associeringsaftaler eller medlemskab, klare politiske rettigheder, sådan at de bliver inviteret med til møder i Ministerrådet allerede nu og får observatørstatus i EF-Parlamentet allerede ved den traktatændring, vi nu laver. Det er jo nu, det sner. Det er nu, EF-traktaten for de næste fem år bliver lavet, og derfor handler det for os om at få den diskussion om åbenhed ind i, hvordan traktaten laves. Det handler ikke om effektiv og ikkeeffektiv.

Ivar Nørgaard (S):

Det er og har været målsætningen for socialdemokratisk EF-politik, at vi skulle medvirke til et åbent Europa, og siden sidste markedsdebat er udviklingen gået hurtigt i den rigtige retning.

Vi har lykkeligvis fået en aftale mellem EFTA og EF. Jeg er ikke helt enig i udenrigsministerens analyse af, at det udelukkende er på

grund af den enorme dynamik i EF, at EFTA-landene nu har måttet lave den aftale. Det skyldes selvfølgelig også, at de ville være blevet lukket ude af det indre marked, hvis de ikke lavede den aftale, og det har de selvfølgelig ikke kunnet klare.

Men jeg tror, det er en fordel for dem, at de nu sammen har fået en aftale om, hvordan de gensidigt skal åbne deres markeder for EF-landenes produkter, og hvordan EF skal åbne sit marked for EFTA-landenes produkter, herunder hvilke fælles standarder de skal leve op til, fælles regulativer osv.

Det er en lykkelig udvikling; det er også lykkeligt, at Sverige og Østrig har søgt om medlemskab, og man må forvente, at Finland snart vil gøre det samme. Det betyder, at EF bliver åbnet for en række af EFTA-landene.

Det er også lykkeligt, at man snart kan afslutte associeringsaftaler med Tjekkoslovakiet, Ungarn og Polen. De ønsker naturligvis selv at få disse associeringsaftaler, og de har udtrykkeligt sagt, at de ønsker, at det skal ende med, at de bliver medlemmer.

Men jeg vil gerne påpege, at sandheden ligger et sted imellem, hvad hr. Gade har analyseret, og hvad udenrigsministeren har fremlagt som sin analyse. Det er da klart, at ud over den omstændighed, at disse lande er meget fattigere end EF og derfor har svært ved at klare sig, også fordi deres produktivitet er dårligere, så har de en række landbrugsprodukter, som EF har svært ved at lukke ind og svært ved at sætte toldsatser ned for. EF skal bruge hele fem år til at nedsætte toldsatserne med 20 pct. om året, og det er klart, at de gerne så, at EF nedsatte dem meget hurtigere for disse landbrugsvarer, for så ville man få større tilførsler af ressourcer til disse tre lande.

Der er så sket det gode, at man nu har været lidt mere liberal fra EF's side, end man startede med under forhandlingerne, for man overfører en del af de produkter, som disse øst- og centraleuropæiske lande kan lave godt og billigt, man åbner for, at de fødevarer, de producerer, kan leveres til Sovjetunionen, betalt af EF-landene. Det er en god trekanthandel, som kan stimulere udviklingen i Østeuropa.

Spørgsmålet, om de unionsforhandlinger, der nu er i gang, fremmer eller hæmmer muligheden for et åbent Europa, kan man efter min opfattelse ikke besvare endeligt, for det beror

[Ivar Nørgaard]

på, hvad resultatet af forhandlingerne bliver. Noget, som selvfølgelig muliggør, at man bedre kan hjælpe Østeuropa, er, hvis man simpelt hen får skabt flere værdier i EF på grund af større effektivitet og produktivitet, men der er også muligheder for, at man lukker af, at man blokerer, hvis man går ind i en meget hurtig beslutning om et fælles forsvar og en føderativ udvikling af selve EF, og hvis man hurtigt går over til én valuta.

Derfor vil jeg gerne bruge lidt tid på at sammenligne det, vi har nedfældet i vort fælles memorandum, som udenrigsministeren og hele regeringen og Socialdemokratiet står bag.

Nu nævnte udenrigsministeren, at det så ud til, at der kunne blive tale om, at man i store træk kommer til at følge »de tekster, der blev lagt frem forud for mødet den 28.-29. juni 1991 i Det Europæiske Råd i Luxembourg«. Det er altså formandskabets papirer, som vi efter nogen tid har fået oversat til dansk. Jeg vil gøre opmærksom på, at der er tre afgørende punkter, hvorved dette papir adskiller sig fra vort memorandum, og det er altså afgørende punkter.

I afsnittet om de fælles bestemmelser, artikel A og artikel B, står der i artikel A, sidste afsnit – og det er altså desværre ikke blevet ændret endnu, men det er noget af det, udenrigsministeren skal være med til at sørge for at det bliver –: »Denne traktat udgør en ny etape i den gradvise udvikling hen imod en union af føderal karakter.« Det skal vi altså have fjernet, og det håber jeg udenrigsministeren er enig med mig i.

Under artikel B står der en række ord, og så ender det med, at der skal oprettes en økonomisk og monetær union, som på lang sigt skal omfatte en fælles valuta. Der har man jo forhandlet sig frem til, at hvert land om nogle år skal tage stilling til, om man vil gå med til selv at gå ind i en fælles valuta, og derfor kan det ikke nytte noget, at vi ved en folkeafstemning i efteråret 1992 skal have en tekst, hvori der står, at vi forpligter os. Vi skal i 1996 tage stilling til, om vi vil det, der er forhandlet frem til, og det svarer ikke til det, der står i Luxembourgs tekst, så det må vi altså se at få ændret.

Så er der det allerværste: I samme artikel B står, at EF skal styrke sin identitet i international sammenhæng, bl.a. gennem en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik – og så kommer

det – som på lang sigt skal omfatte en fælles forsvarspolitik. Hr. Gade spurgte, om det også var Socialdemokratiets formulering. Det er det bestemt ikke. Vores holdning er, som den er udtrykt i memorandummet, at vi afviser forsvarspolitisk samarbejde. Vi mener ikke, at det er en EF-sag, vi mener, at det foregår fortræffeligt i NATO.

At det kan komme til at blive anderledes, er vi også enige med udenrigsministeren i. Det kan meget vel være, når Sverige og Østrig bliver medlemmer af EF, og når de tre øst- og centraleuropæiske lande Tjekkioslovakiet, Ungarn og Polen også bliver det, at det så bliver en anden alliance, vi skal drøfte i Europa, noget, der mere drejer sig om CSCE-modellen. Men det bliver i hvert fald ikke noget, der drejer sig om Vestunionsmodellen, for det er koldkrigermodellen, som også vil optræde uden for vort eget område, som altså ikke kun er forsvar, medmindre man da siger, at det bedste forsvar er et angreb.

Derfor må vi lægge vægt på, at også den tekst bliver ændret, sådan at det bliver udsat til 1996 eller 1997, hvor vi skal tage stilling til, hvilken form for forsvarsalliance vi vil være med i – og så skal der altså stå »om vi vil«, der skal ikke stå »vi vil det præsent«. Der er nogle, der har trøstet sig med, at der i den engelske tekst står »eventually«, men det betyder jo altså ikke »eventuelt« – det vil vi gerne have det oversat til – det betyder desværre »på sigt«. Vi vil gerne have, at der i teksten på dansk står, at det eventuelt kommer til at omfatte et forsvarspolitisk samarbejde.

Dernæst er jeg enig med hr. Gade i, at det er for svagt, og vi vil gerne have nogle klare bestemmelser i Luxembourgteksten om miljø og om den sociale dimension. Det arbejder vi med at komme med konkrete forslag om, og vi håber, at vi sammen med regeringen kan få nogle formuleringer, som i højere grad imødekommer de ønsker, vi har fra dansk side.

Tidspunktet for denne debat kunne måske have været bedre valgt, for det kunne have været lettere at drøfte forsvarspolitik, når NATO-mødet var afholdt og vi ved noget om den fortolkning, som udenrigsministeren giver af amerikanernes holdning, når vi ved noget mere præcist, om den også er sådan, som udenrigsministeren syntes den var på Københavns-mødet. Der har jo været en hel del forlydender

[Ivar Nørgaard]

i aviserne, som går i forskellig retning, og derfor tror jeg, at det ville være klogt, hvis vi ventede med at gå i dybden med det, til vi har set resultatet af NATO-mødet i begyndelsen af næste måned.

Det afgørende er nu, at regeringen aktivt arbejder for de synspunkter, der er nedfældet i det danske memorandum, og sørger for at gøre det mere bestemt på de områder, hvor vi ikke synes det er klart nok, og for at få fjernet de tekster, der klart er i strid med vores memorandum.

Derfor skal jeg på Socialdemokratiets, Det Konservative Folkepartis, Venstres, Det Radikale Venstres, Kristeligt Folkepartis og Centrum-Demokraternes vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til at fortsætte forhandlingerne på regeringskonferencerne på grundlag af det danske memorandum af 4. oktober 1990.

Tinget går herefter over til næste punkt på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 8).

Anden næstformand (Ivar Hansen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette forslag indgår nu i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

I perioder glædede jeg mig over hr. Ivar Nørgaards tale, der i hvert fald indeholdt tanker om, at Danmark nu skulle gøre noget for at komme væk fra sidelinjen og måske oven i købet også røre bolden, men så hørte jeg dagsordenen, og det blev så et hjørnespark, som jeg kan forstå et massivt flertal synes er det rigtige svar netop nu, 40 dage før afgørelsen træffes. Jeg synes egentlig, at det demokratisk set er lidt sølle, og jeg må stille et spørgsmål til hr. Ivar Nørgaard, som har fremsat forslaget, for der var faktisk ting i hr. Ivar Nørgaards tale, der godt kunne ligne det, der står i SF's dagsorden om, at Danmark ikke vil acceptere, at forsvarspolitik inddrages i EF-samarbejdet, herunder at der oprettes fælles militærstyrke. Skal det fortolkes sådan, at Danmark ikke vil acceptere det, eller skal formuleringen, at man

forhandler på grundlag af det danske memorandum, blot dække over, at partierne endnu ikke ved, hvad de mener?

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Jeg kan ikke forstå, at hr. Gade synes, det er sølle, for vores forslag om motiveret dagsorden er meget stærkere end hr. Gades, idet det omhandler alle punkterne i memorandummet og ikke kun de par stykker, hr. Gade trækker frem, og specielt vedrørende forsvaret står der helt tydeligt i memorandummet, at vi afviser et forsvarspolitisk samarbejde i EF, det er næsten tydeligere end hr. Gades ordvalg.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Det er fuldkommen rigtigt, at det står i memorandummet, men i hr. Ivar Nørgaards dagsorden står der ikke engang, at vi fortsætter med at forhandle, der står, at vi forhandler på grundlag af det danske memorandum. Det er der ikke noget nyt i, det havde været lidt sensationelt, hvis hr. Ivar Nørgaard havde fremsat en dagsorden om, at vi skulle forhandle på et helt nyt grundlag, men det, at man siger, at man forhandler på et grundlag, betyder ikke, at man har sagt, at man under ingen omstændigheder vil være med til det og det. Hvis Socialdemokratiet eller SF går i forhandling med regeringen om et eller andet indenrigspolitisk spørgsmål, forhandles der på et grundlag, men det udelukker da ikke, at vi sigter efter et kompromis, hvor både vi og den andet part må gøre nogle indrømmelser.

Det, der er forskellen mellem SF's og hr. Ivar Nørgaards forslag til dagsorden, er, at SF skriver, at på det og det område må Danmark ikke gøre indrømmelser, det siger hr. Ivar Nørgaards dagsorden intet som helst om.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Skal jeg forstå det på den måde, at hvis regeringen kommer hjem med et forhandlingsresultat, hvor der ikke er noget som helst om miljøet og ikke noget som helst om den sociale dimension, er det tilfredsstillende for SF, for det eneste, SF interesserer sig for, er de tre punkter i SF's dagsorden? Det er i øvrigt for-

[Ivar Nørgaard]

kert, når hr. Gert Petersen siger, at vi ikke siger fortsætter, vi siger udtrykkeligt, at regeringen fortsætter forhandlingerne på regeringskonferencerne, men vi ønsker, man skal forhandle ud fra alle punkter, og vi vil ikke på forhånd give køb på noget af det, men jeg gør opmærksom på, at en af de stærkeste formuleringer i memorandummet er om forsvarspolitik, man skriver ligefrem »afviser«, det er en meget stærk formulering.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg beklager den lille fejltagelse med »at fortsætte«; der er altså absolut ingen sensation i hr. Ivar Nørgaards dagsorden.

Jeg synes, det er udmærket og interessant, at det danske memorandum er det forhandlingsgrundlag, vi er taget derned med, og hverken udenrigsministeren eller nogen af dem, der har udarbejdet memorandummet, lægger skjul på, at man skal søge at finde en fællesnævner. Hertil siger vi så i vores dagsordensforslag, at i spørgsmålet om inddragelse af militær i EF kan der efter vores opfattelse ikke findes en fællesnævner, og det vil jeg da meget gerne høre fra hr. Ivar Nørgaards side.

Jeg er enig med hr. Ivar Nørgaard i spørgsmålet om miljø- og socialpolitik, men nu er det altså militærspørgsmålet, som er i centrum for debatten i øjeblikket. Der er næsten hele tiden møde om disse spørgsmål, i dag er det i WEU, og derfor vil jeg gerne høre fra hr. Ivar Nørgaard: Betyder den socialdemokratiske dagsorden, at i spørgsmålet om inddragelse af militær i EF kan der ikke indgås kompromis fra dansk side, og at Danmark ikke ud fra memorandummet, men i overensstemmelse med memorandummet her vil stå ubetinget fast på sin afvisning? Hvis der ligger det i det, kunne man lige så godt sige det samme i sin dagsorden, som vi har sagt i vores.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Det er ret åbenbart, at når 12 lande skal blive enige om en tekst, kan det ene land selvfølgelig ikke hævde, at der er et memorandum, der slet ikke kan forhandles, men hr. Gert Petersen tager fejl, når han siger, at der ikke kan blive nogen fællesnævner. Jeg har selv her i

dag fremsat et forslag om en fællesnævner, nemlig den, at man udskyder stillingtagen til, hvilken forsvarsalliance man eventuelt skal gå ind i, til man ved, hvordan det forholder sig med Sveriges og Østrigs holdning til det, og til de centraleuropæiske lande er kommet ind, og at vi for Danmarks vedkommende fortsætter med den NATO-alliance, som vi er i, og som vi er tilfreds med. Vi går altså ikke på nuværende tidspunkt ind i den forsvarsalliance, som nogle lande vil have vi skal opbygge nu, altså en europæisk hær og et europæisk forsvar. Vi ønsker at sige nej nu, men vi lukker ikke af for at tage stilling til den sag, når situationen er blevet mere afklaret, og når vi ved, hvor meget amerikanerne fortsat vil engagere sig i Europa. Det ved vi ikke noget om endnu, men i dag tror vi, at amerikanerne fortsat vil være engageret i Europa, og derfor fastholder vi, at den forsvarsalliance, vi ønsker at deltage i, er NATO og ikke WEU, en Europahær eller et europæisk forsvar.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Der er stadig væk ikke meget nyt i det, hr. Ivar Nørgaard siger, nemlig at Socialdemokratiet ønsker, at Danmark skal sige nej nu. Jeg vil se bort fra det lille ord »nu«, for jeg ved da heller ikke, hvordan verden ser ud om 20 år, det vil jeg slet ikke udtale mig om, men Socialdemokratiet ønsker altså, at vi skal sige nej til det. Det står der for resten også i memorandummet, men spørgsmålet er, om vi gør det, for, som hr. Ivar Nørgaard også rigtigt sagde, er der altså 12 lande, der forhandler, og det er ikke godt at vide, hvad der kommer ud af det, hvis alle parter skal komme med sådanne indrømmelser, at man kan finde frem til en fællesnævner. Det er i og for sig, hvad det drejer sig om, og det synes jeg egentlig heller ikke udenrigsministeren har lagt skjul på.

Derfor ville det være godt, om vi havde kunnet få at vide, at der ikke kan forhandles her, Danmark agter at sige nej til inddragelse af militær i EF. Sagen drejer sig ikke om, om det skal udskydes og først afgøres om 10 år, men om, at Danmark her og nu vil sige nej, også selv om det betyder en blokering. Man kan spørge, om det ikke er urimeligt, at sådan et lille land skal kunne blokere, men vi andre har helt tilbage fra før 1972 fået at vide, at Dan-

[Gert Petersen]

mark havde ret til at sige nej, og at vi også ville bruge den ret, når vi anså det for rigtigt.

Det, SF siger i sit dagsordensforslag, er, at Danmark skal bruge den ret og agter at bruge den. Det kan vi ikke få klar besked på af hr. Ivar Nørgaard. Han har et ønske, det ønske kan vi være enige om, men vi har altså mere end et ønske, vi stiller krav om, at Danmark klart tilkendegiver en stilling, som Danmark ikke agter at fravige under regeringskonferencens afsluttende fase.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Hr. Gert Petersen må undskylde, at vi naturligvis vil blive ved med at bede regeringen om at forhandle – vi kan desværre ikke selv deltage, men vi vil gerne hjælpe den – om, at alle de punkter, der er i memorandummet, bliver tilgodeset.

Vi har f.eks. fået at vide fra den europæiske fagbevægelse, at hvis det, der står i Luxembourgteksten om en social dimension, bliver resultatet, skal alle landene og Europa-Parlamentet stemme nej, og det synes vi også.

Der er mange, der vil trække enkelte punkter frem, som vi skal sige nej til. Vi vil gerne vurdere hele resultatet, men vores holdning er fortsat, at vi afviser at gå ind for en Europahær nu, vi afviser, at forsvarspolitik skal være en del af EF-samarbejdet nu. Det står åbent, om vi vil anbefale, at man stemmer ja eller nej. Der er altså flere løse ender end det med forsvaret, og det er lidt enøjet, at SF kun tager disse to punkter frem. Hr. Gert Petersen spørger mig ikke, om jeg også vil stå fast ved, der skal være enstemmighed i udenrigs- og sikkerhedspolitikken, men det ønsker vi også man skal stå fast på.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Det skal så være min sidste bemærkning, uanset hvad min modpart i striden finder på at sige.

Socialdemokratiet og SF er ikke uenige om, at Danmark skal være imod, at militæret inddrages i EF. Vi er enige om, at det ikke bør inddrages, og det synspunkt er regeringen også bundet af. Om udenrigsministeren er enig i synspunktet, er næsten irrelevant for regerin-

gen, for den er bundet af det i henhold til memorandummet.

Det, diskussionen her drejer sig om, er, at hr. Ivar Nørgaard – jeg var lige ved at sige udenrigsministeren, det kunne såmænd også have været udenrigsministeren – sagde, at vor stillingtagen naturligvis må afhænge af helheden, og det er i og for sig rigtigt nok. Jeg beskylder heller ikke Socialdemokratiet for på forhånd at have sagt ja til alt muligt, men vi mener hos os, at spørgsmålet om inddragelse af militær i EF er så vigtigt, at Danmark allerede med det samme bør tilkendegive, at hvis det er en del af helheden, må vi sige nej. Hvis vi tilkendegiver det, kan det heller ikke blive en del af helheden, for dertil kræves enstemmighed. Derfor ville det også ud fra Socialdemokratiets synspunkt være både praktisk og hensigtsmæssigt, om Folketinget allerede nu klart tilkendegav et kategorisk nej.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Det skal også være de sidste ord fra min side.

Jeg synes, hr. Gert Petersen skulle glæde sig over, at et stort flertal herinde står fast på memorandummet, når der i det står, at vi afviser forsvarssamarbejde i EF.

Grove (KF):

Man kunne fristes til at sige til hr. Gert Petersen fra SF, at man aldrig skal presse så langt i forhandlinger, at man bliver tvunget til at trække en streg i ørkensandet, for så kan man blive sendt på ørkenvandring.

De seneste års udvikling i Europa kan egentlig kun styrke os i forvisningen om, at et tæt samarbejde inden for EF ikke alene er ønskeligt, men også nødvendigt. Det gælder helt fundamentalt for udvidelsen af det økonomiske og monetære samarbejde, som skal danne basis for en stabil og vedvarende vækst i Europa og dermed styrke EF's position som både økonomisk stødpude og økonomisk dynamo i forhold til den øvrige verden, men så sandelig også være en hjælp til de lande i Europa, der ikke er medlem af EF.

Hertil kommer så det helt centrale, nemlig mulighederne for dannelsen af en politisk union og herunder også et øget samarbejde om udenrigs- og sikkerhedspolitikken. De seneste

[Grove]

måneders udvikling i Europa, herunder den desværre stadig pågående konflikt i Jugoslavien, har tydeligt sat dette udenrigssamarbejde i fokus. Det har været helt åbenbart, at EF's rolle i den jugoslaviske konflikt har været væsentlig; den har måske ikke været spillet godt nok, for vi er ikke kommet langt nok, men den har været meget væsentlig, og det viser, at der er behov for samarbejde om udenrigs- og sikkerhedspolitikken i EF, og at de øvrige lande i Europa forventer det af os.

EF's betydning på den internationale arena har i de senere år været stærkt stigende. Det hænger selvfølgelig sammen med det samarbejde, vi har i almindelighed, og i særdeleshed med en øget forståelse for koordineringen af EF-landenes udenrigs- og sikkerhedspolitik. En udvidelse af de økonomiske, politiske og sikkerhedspolitiske aspekter af udenrigspolitikken giver nemlig EF de instrumenter i hånden, der er nødvendige for, at det kan fortsætte og videreudvikle sine bestræbelser som en international mægler for fred og stabilitet.

I Det Konservative Folkeparti har vi altid anset det politiske og økonomiske samarbejde i EF for at være yderst vigtigt, og vi har hele tiden ønsket et åbent Europa og ikke en lukket, eksklusiv klub eller stormagt. Jeg synes, vi kan sige i dag, at vores drøm er ved at blive til virkelighed. Ikke mindst den nylig indgåede aftale med EFTA-landene åbner vide perspektiver for en udvidelse af deltagerkredsen; 2 lande, Schweiz og Finland, har allerede indgivet deres ansøgninger, og de øvrige lande – herunder også Norge – vil selvfølgelig komme efter. Men også de østeuropæiske lande har lagt stor vægt på EF, og jeg forstår egentlig ikke, at de associeringsforhandlinger, vi er i gang med, får en så grov behandling af SF, men det er vel, fordi det næsten er det eneste, man efterhånden har at holde sig til, og så overdriver man i stedet.

Jeg vil da sige, at SF's udvikling i det sidste års tid også er gået stærkt. Nu er man slet ikke i tvivl om, at vi skal være i EF, man begynder endda også at ville være med i forhandlingerne, og jeg er da ikke i tvivl om, at om en 2-3-4 år, når vi skal til at forhandle optagelsesregler med de andre lande, vil SF nok være med i det brede fællesskab, vi har i Folketinget om EF, og de skal være velkomne. Jeg forstår godt, det vil tage SF lang tid at vende rundt, når de i

lang tid har ført en modstandspolitik, men vi vil også gerne have dem med i fællesskabet, ligesom vi selv vil være med i fællesskabet i EF.

Der er ingen tvivl om, at EF vil være grundlaget for at opbygge stabile demokratier og markedsøkonomi i Østeuropa, og i den forbindelse er det vigtigt at understrege, at forudsætningen for, at det kommer til at køre så hurtigt som muligt altså også er, at vi afslutter disse konferencer succesfuldt. Hvis vi er lang tid om det i EF, varer det også længere, inden vi kan hjælpe de andre, tingene hører sammen; det er dynamikken og bevægelsen i det europæiske samarbejde, der i dag virker som en magnet for de andre lande, og derfor skal vi afslutte konferencen hurtigt, men naturligvis med et indhold, vi kan stå inde for.

For os konservative er det helt afgørende, at regeringskonferencerne munder ud i en demokratisering af EF's virke. Det demokratiske underskud i samarbejdet er en alvorlig ubalance, som vi skal have rettet op på. Jeg har før sagt, at vi ikke ønsker et embedsmændenes Europa, fra konservativ side ønsker vi først og fremmest en klar balance imellem de nationale parlamenter og institutionerne i Europa, og dernæst vil vi gerne have en demokratisk kontrol med Kommissionen. Vi føler fra konservativ side, at vi i stor udstrækning har medindflydelse igennem Ministerrådet, men vi vil godt være med til at tillægge Parlamentet øgede beføjelser til kontrol af Kommissionen, til kontrol af, at de ting, vi vedtager i fællesskab, også bliver gennemført.

Samtidig vil jeg understrege, at vi i Det Konservative Folkeparti lægger stor vægt på nærhedsprincippet. Det er en af hovedhjørneste- nene for os, at enhver beslutning skal træffes så tæt ved borgerne som muligt. EF skal ikke blande sig i ting, som de nationale parlamenter kan træffe beslutninger om, og det indebærer, at vi skal have sat en stopper for Kommissionens mere eller mindre velfunderede forslag til en stærk detailstyring af det indre marked. Heldigvis er der i dag i EF ved at være en ud- bredt forståelse for, at netop nærhedsprincippet skal være det bærende element i kompetencefordelingen mellem nationalstat og EF's institutioner, og det lægger vi megen vægt på i de kommende forhandlinger.

Derudover lægger vi fra konservativ side også megen vægt på, at der er det bredest mulige

[Grove]

flertal bag de forhandlingsmandater, der bliver givet til regeringen, og jeg tror også, det er til gavn for den videre diskussion, vi skal have i befolkningen, at vi er bredt enige om vores memorandum.

Charlotte Antonsen (V):

Særlig i en urolig tid i Europa som den, vi er inde i nu efter murens fald, er det uhyre vigtigt, at det her i landet er lykkedes i store træk at skabe enighed om udenrigspolitikken. Op igennem 1980'erne havde vi visse problemer, Danmark markerede sig stærkt i internationale sager ved at indtage særstandpunkter i forhold til vores samarbejdspartnere i NATO. Fodnotepolitikken blev heldigvis bragt til ophør efter det sikkerhedspolitiske valg i 1988, hvor den danske befolkning gav opbakning til de NATO-positive partier. Meget har ændret sig siden 1988, og i dag er det faktisk sådan, at især de tidligere NATO-skeptiske partier kappes om at være mest pro NATO, og den udvikling er vi glade for i Venstre. Vi har aldrig ment, at der i forsvars- og sikkerhedspolitik var et alternativ til samarbejdet med de øvrige vestlige demokratier i NATO.

Ligesom der i dag er et bredt politisk sammenhold om forsvars- og sikkerhedspolitikken i NATO, er der også skabt enighed om Danmarks placering i EF. I Venstre er vi glade for, at et bredt flertal i Folketinget i dag er medunderskriver på det af hr. Ivar Nørgaard fremsatte forslag om motiveret dagsorden, og Venstre vil stemme for forslaget. Der er intet nyt i det. Regeringen har i det seneste år forhandlet om EF's unioner på grundlag af det danske memorandum, og den politik fortsætter naturligvis.

Til gengæld må vi fra Venstres side være realistiske, når vi skal svare på dagens forespørgsel fra SF om konsekvenserne for EF's unionsplaner på baggrund af udviklingen i Europa i de seneste måneder. Det, der er vigtigt for Venstre, er, at vi får vedtaget dels den politiske og dels den monetære union på topmødet i Maastricht i december i år, og derfor er vi fra dansk side nødt til at være indstillet på at gå på kompromis med de øvrige elleve lande i EF.

I unionsforhandlingerne skal regeringen arbejde for de danske synspunkter, men her i slutfasen bliver det også nødvendigt at tage hensyn til de øvrige landes synspunkter. Det afgørende for Venstre er, at der bliver truffet

en beslutning på en regeringskonference inden udgangen af 1991. I et uroligt Europa, bl.a. med krigen i Jugoslavien, er det nødvendigt, at EF tager nye punkter på dagsordenen. Vi kan ikke fortsætte med at udskyde beslutningen om ændringerne af EF-traktaten, når så mange nye problemer af fælles interesse trænger sig på. I Venstre mener vi, at dels det danske memorandum og dels det luxembourgske traktatudkast er glimrende udgangspunkter for en enighed i EF om den europæiske fremtid. Ministerrådet skal nu se at blive enig om at sætte et foreløbigt punktum for diskussionen om EF's fremtid, og i den forbindelse må vi også i Danmark være indstillet på i samarbejdets ånd at gå på kompromis.

Efter den kolde krigs afslutning er der på den internationale scene ikke længere den store strid om menneskesyn, menneskerettigheder og demokrati. Derfor er der nu bedre muligheder for, at vi også i de internationale fora som EF og FN koncentrerer os om at værne om den mest fundamentale menneskerettighed, retten til livet. Det er vigtigt at udnytte den gunstige situation i Europa, ja, i hele verden, til at foretage de nødvendige tilpasninger, så landene i fællesskab kan påtage sig det medmenneskelige ansvar, det er at forsøge at forhindre krig og dermed også forhindre masse-mord på uskyldige civile.

I Vesteuropa har vi et særligt ansvar over for vore nye demokratiske naboer. Derfor er det så vigtigt at få vedtaget EF's politiske union. Det er nødvendigt, at EF samarbejder om udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitikken. Kun ved at stå sammen har de europæiske lande en reel chance for at bidrage til et fredeligt Europa.

Venstre så som nævnt gerne, at forsvarspolitikken kom med i EF-samarbejdet, f.eks. ved at skrive det vesteuropæiske forsvarssamarbejde, WEU, ind i EF-traktaten. Forsvarspolitik hænger sammen med udenrigs- og sikkerhedspolitik. Når der i den politiske union er forslag om at inddrage udenrigs- og sikkerhedspolitik, falder det naturligt også at få et samarbejde om forsvarspolitik i EF.

I denne sag er det helt afgørende for Venstre, at NATO-landene, bl.a. USA, kan acceptere og bifalde, at EF fremover i den såkaldte tredje søjle beskæftiger sig med alle aspekter af sikkerhedspolitikken.

[Charlotte Antonsen]

Det skal slås fast, at Venstre ikke ønsker at medvirke til at svække NATO-samarbejdet. Alliancen over Atlanten skal fortsætte. Danmark er ikke i dag medlem af WEU. Det er altså ikke det danske medlemskab af WEU, danskerne skal tage stilling til med den politiske union. Men der skal ikke være tvivl om Venstres holdning i den sag. Venstre ønsker dansk medlemskab af Den Vesteuropæiske Forsvarsunion, WEU. Det er imod dansk tradition ikke at være med, hvor beslutningerne tages.

Danmark har en interesse i at deltage i Europas forsvarssamarbejde. Men det er afgørende for Venstre, at NATO-landene, bl.a. USA, kan acceptere det nye europæiske forsvarssamarbejde. Der er brug for en bro mellem Europa og NATO i forsvarspolitikken. Til dette formål er WEU særdeles velegnet. Den nye udvikling i Europa øger ikke alene behovet for en fælles udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik, det vigtigste mål er effektivt at forebygge konflikter. Her har EF en særlig forpligtelse til at hjælpe vore nye naboer med at fastholde demokratiet. Vi har en enestående mulighed for at bidrage til at konsolidere et helt og frit Europa. Vi har en enestående mulighed for at skabe varig fred i Europa.

Der må fra EF's side spilles på mange strenge, hvis denne opgave skal lykkes. For det første må EF og de enkelte europæiske lande bidrage med økonomisk støtte til det tidligere Østeuropa. Økonomien har det ikke godt i de lande, der i årtier har været udsat for et socialistisk eksperiment. Nu ønsker disse lande markedsøkonomi. Det må vi hjælpe dem med at gennemføre. Det er en kæmpeopgave fra den ene dag til den anden at ændre system fra socialistisk økonomi til markedsøkonomi. Vesten må bidrage med økonomisk støtte til denne opgave.

Dernæst må vi give landene adgang til vore markeder. Landene må have adgang til fri handel i det omfang, de nye markedsøkonomier finder det fornuftigt. Kun derved har de mulighed for at skaffe tiltrængte eksportindtægter, så genopbygningen kan tage fart.

Endelig er det vigtigt, at vi i forslaget til politisk union i EF har et afsnit om retsligt samarbejde. Når der er uroligheder i et område, er der en risiko for, at nogle borgere i området vælger at flygte. For Venstre er det helt natur-

ligt, at vi i EF også tager fat på et samarbejde om flygtningepolitikken. Det bedste ville være at hindre flugt, men hvis det ikke kan lade sig gøre, er det naturligt, at vi i de internationale organisationer, vi er medlem af, bl.a. EF, tager fat på et samarbejde om at koordinere flygtningepolitikken. Vi må i fællesskab vurdere flygtningene, f.eks. hvem der har mest behov for hjælp, og hvor de bedst kan bosættes.

Det er Venstres opfattelse, at det er helt afgørende for EF's fremtid, at EF på demokratisk vis gør sig gældende, og at EF samarbejder i de sager, hvor de enkelte europæiske lande ikke meningsfuldt kan handle alene.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Må jeg sige til fru Charlotte Antonsen, at det må være underligt svagt for fru Charlotte Antonsen at stemme for denne dagsorden, når fru Charlotte Antonsen siger så mange andre ting om, hvad Venstre går ind for.

Det er sådan en sidelinjedagsorden, at vi fortsætter forhandlingerne på grundlag af det danske memorandum. Fru Charlotte Antonsen plejer ellers nok at have synspunkter.

Det andet, jeg vil spørge om, er synspunkterne om forsvarssamarbejdet i EF. Det er interessant, at ordføreren for et af de partier, som jeg forstår er medforslagsstiller til det forslag om motiveret dagsorden, som hr. Ivar Nørgaard fremsatte, nu står op og siger, at nu handler det om, at vi skal have et forsvarssamarbejde i EF. Jeg kan forstå, at det er Venstres fortolkningsbidrag til denne dagsorden, at man skal forhandle på grundlag af memorandummet.

Jeg ved ikke, om man kan stille et spørgsmål til hr. Ivar Nørgaard om, hvordan hr. Ivar Nørgaard og Socialdemokratiet har det med, at et af de partier, som er medforslagsstiller, nemlig udenrigsministerens parti, her fra talerstolen siger, at nu skal vi have forsvarssamarbejde i EF som en målsætning. Hvad er det egentlig, Folketinget bliver bedt om at tage stilling til?

Må jeg endelig spørge fru Charlotte Antonsen om, hvordan erfaringerne i Jugoslavien kan føre til, at man i EF nu skal have flertalsafgørelser i udenrigspolitik, og at Vestunionen skal oprustes? Er Jugoslavien og EF's opførsel i Jugoslavien ikke netop knyttet til, at man har

[Gade]

respekteret CSCE-mekanismen, og at vi skal være fantastisk glade for, at man ikke majoriserede et af de store lande, da man skulle fastlægge den linje, EF kører? Er det netop ikke det, vi burde lære af Jugoslavien?

Min sidste bemærkning skal være, at jeg ikke hørte ét ord om, at Venstre ville afskaffe planøkonomien i EF – jeg mener EF's landbrugsordninger.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Jeg vil gerne medgive hr. Gade, at når man har lyttet til fru Charlotte Antonsens indlæg, kan man godt blive lidt bekymret for udenrigsministeren, for han skal jo gerne have sådan lidt forståelse hos sit bagland, samtidig med at han skal føre sit lands udenrigspolitik og markeds politik på basis af memorandummet.

Men indtil videre må jeg gå ud fra, at udenrigsministeren arbejder efter teksten i memorandummet og altså så må se bort fra, hvad nogle i hans bagland ønsker sig af ham. Det er en lidt skizofren baggrund for ministeren, men jeg håber, han kan klare den uden at skulle behandles for den.

(Kort bemærkning).

Charlotte Antonsen (V):

Jeg vil ikke gå ind i hr. Ivar Nørgaards bekymringer for hr. Uffe Ellemann-Jensen. Det går jeg ud fra at hr. Uffe Ellemann-Jensen . . .

Fjerde næstformand (Kirsten Jacobsen):

Det hedder efter forretningsordenen udenrigsministeren.

Charlotte Antonsen (V):

Undskyld. . . at udenrigsministerens selv kan svare på.

Med hensyn til, om det er svagt at stemme for den foreslåede dagsorden fra hr. Ivar Nørgaard: Som sagt i min tale er vores udgangspunkt, at det, der er vigtigt i denne sag, det, at der er et flertal i dette Folketing, der står bag memorandummet og dermed også bag dagsordenen i dag. At der så i dette brede flertal kan være forskellige holdninger, kan næppe komme bag på hr. Gade.

Hr. Gade nævnte erfaringerne i Jugoslavien. Jeg synes netop, at den krig, der foregår i Jugo-

slavien i øjeblikket, viser os, at der kan være uroligheder i denne del af verden, og det er min opfattelse, at det er vigtigt, at EF også kan komme til at spille en rolle på dette punkt.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Jeg sagde på et tidspunkt, at denne debat måske var sådan en hjørnesparksdebat, men jeg ved overhovedet ikke, om debatten rører bolden.

Jeg kan forstå på Venstres ordfører, at det, man vedtager her, er, at der er et flertal, der står bag det, vi skal foretage os i de næste 40 dage. Men i øvrigt er det flertal helt uenig om, hvad vi skal foretage os i de næste 40 dage.

Til hr. Ivar Nørgaard vil jeg sige, at jeg må forvente, at det må være et problem for Socialdemokratiet, at det, man tilsyneladende har stillet forslag om, jo ikke er, at man er enig, men at man holder sammen. Altså de partier, der i sin tid har lavet memorandummet, holder sammen i dag, men de er uenige. Det har vi lige fået illustreret. Og i øvrigt ved vi ikke, hvordan Danmark skal håndtere situationen de næste 40 dage.

Jeg synes, at det er en afsløring af en umådelig afmagt hos flertallet bag memorandummet, vi får bevist her, ved den måde hr. Ivar Nørgaard tackler Venstres ordfører på, og den måde, som Venstre åbenbart får lov at spille sit eget spil på i denne debat.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Jeg mener faktisk, at situationen er en del bedre end den, hr. Gade, De Radikale og Socialdemokraterne har været i tidligere, hvor der var et flertal herinde og udenrigsministeren skulle føre dette flertals politik. Jeg tror, at i denne situation er der trods alt noget mere opbakning bag den politik, end der var, da vi tre dannede flertal og udenrigsministeren skulle føre vores politik.

Jeg har ikke udnævnt udenrigsministeren til at føre dansk udenrigspolitik. Det er desværre vilkår, der er givet mig og Socialdemokratiet. Vi må acceptere, at det er udenrigsministeren, der er udenrigsminister. Men vi kan da glæde os over, at han ikke anlægger de synspunkter, som Venstres ordfører anlægger her fra talerstolen.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Jeg har ikke beskyldt hr. Ivar Nørgaard for at have udnævnt udenrigsministeren, det ville være mig fjernt at nå til den konklusion.

Men det er hr. Ivar Nørgaard, der har foreslået dagsordenen, og derfor har hr. Ivar Nørgaard også et ansvar for, at vi står i en for mig at se også demokratisk uholdbar situation, nemlig at et af de partier, som hr. Ivar Nørgaard foreslår denne dagsorden sammen med, siger det diametralt modsatte af det, hr. Ivar Nørgaard siger, når det drejer sig om forsvarssamarbejde i EF. Det er svært at forstå, hvorfor en sådan dagsorden bliver foreslået, hvis det ikke blot handler om, at man ingenting vil have drøftet for alvor i dag.

Fjerde næstformand (Kirsten Jacobsen):

Hr. Ivar Nørgaard for en kort bemærkning. Det bliver den sidste korte bemærkning, før vi går tilbage til ordførerrækken.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Det er ikke usædvanligt, at vi her i Folketinget vedtager dagsordener for at binde en regering til at følge det, der er flertal for i en dagsorden. Det er det, der sker her, og jeg går ud fra, at regeringen føler sig bundet af teksten i memorandummet.

Annette Just (FP):

Forespørgslen lyder: »Hvilke konsekvenser for EF's unionsplaner mener regeringen det er nødvendigt at tage på baggrund af udviklingen i Europa i de seneste måneder?« Det har udenrigsministeren på fortrinlig vis prøvet på at gå rundt om.

Når jeg begynder på denne måde, er det, fordi jeg synes, at debatten er ved at komme ind i noget mere indenrigspolitisk.

Men et frit Europa, et EF i et frit Europa, er for Fremskridtspartiet at forstå et samhandelsområde for Det Europæiske Økonomiske Fællesskab, som vi to gange har sagt ja til.

Det er med glæde, at vi har set udviklingen i de seneste måneder. Her tænker jeg i særdeleshed på udviklingen med, at EFTA-landene nu er kommet så langt i forhandlingerne med EF-landene, at de har kunnet sige, at nu er vi ved

at nå en løsning på de problemer, som der har været tidligere.

Det er også med glæde, at vi har kunnet se, at flere EFTA-lande rent faktisk har søgt om optagelse i EF, og at andre EFTA-lande siger, at de kommer med ansøgningen snart. Her tænker jeg i særdeleshed på Schweiz. Jeg ved godt, at alle gerne vil tale om Sverige og Østrig, men få taler om Schweiz. Jeg ved ikke, hvorfor det danske Folketing har en sådan berøringsangst ved et land, der virkelig i bund og grund har forstået, hvad markedsøkonomi er, og som ikke har villet føre den planøkonomi, som vi alle sammen vel prøver at bekæmpe.

Det er også glædeligt at konstatere, at de østeuropæiske lande nu har forstået budskabet, at vil man noget med den frie markedsøkonomi, så er man nødt til at gøre det i samarbejde med de frie europæiske stater, som er repræsenteret ved EF.

EF skal være den stærke dynamo, der sikrer det frie Europa fremover. Men EF skal ikke gå så meget i dybden og så meget i detaljer, at vi ender som det planøkonomiske miskmask, som socialisterne fik ødelagt hele Østeuropa med igennem tiderne, og EF skal passe på, hvad det er, de gør.

Nu er det helt naturligt, at det er unionsforhandlingerne, den politiske union og den økonomisk-monetære union, vi diskuterer her. Mange ting er blevet sagt, og få ting er reelt blevet ment med det, der er blevet sagt. Den væsentligste grund til, at vi ikke vil stemme for regeringens og Socialdemokratiets forslag om motiveret dagsorden, er blandt andet, at ved at sige ja til alt – vi har nu fundet ud, at det er ikke alt, hvad der står i memorandummet, man derved siger ja til, men det er et fortolknings spørgsmål – siger man også ja til den formindskelse af ordet subsidiaritet, som der også ligger i det danske memorandum.

Lad mig blot nævne nogle ting, som vi i Fremskridtspartiet mener er ganske forfejlet at man har med i det memorandum. Det er de sociale rettigheder, det er den fælles bistand, det er de kulturelle formål, hvor man absolut skal have en EF-kulturpolitik, det er støtte til erhvervsområder, og det er sociale bestemmelser for arbejdsmarkedet, hvor vi mener, at overenskomster må være det eneste fornuftige og markedspolitiske reelle, man kan komme frem med.

[Annette Just]

Derfor, hr. Ivar Nørgaard, når der bliver sagt, at den sociale dimension og miljøet er noget af det vigtigste for Socialdemokratiet i hvert fald – vi kan jo ikke vide, hvorledes regeringspartierne forholder sig, de har ikke deltaget i den del af debatten – men hvis det er det, som vi skal satse på som værende den politiske union, så er jeg umådelig tilfreds med, at Fremskridtspartiet ikke står bag det oprindelige memorandum, men at vi lavede vores egne ændringsforslag dertil.

Vi mener, at der er ting, der helt skal udgå, bl.a. hele kulturområdet. Hvad er det for noget at tro, at hele EF-området pludselig skal være en samlet kulturmasse? Må jeg få lov at blive fri for det.

Lad Danmark få lov til at være for danskere og dansk kultur, og lad Grækenland være for grækere og græsk kultur. Og lad være med at prøve at blande det sammen. Vi kan lære af hinanden, men vi skal ikke blande det sammen.

Så er der hele området med udviklingsbistand, hvor det mest ophidsende, man kan finde på, er at diskutere, hvor mange milliarder ECU man skal give hvortil.

Men er der noget sted i memorandummet eller lignende steder, hvor man har talt om menneskeværd? Hvordan får vi de østeuropæiske lande til at forstå værdien af selv at producere og sælge til de lande, som de gerne vil konkurrere med, nemlig EF-landene? Nej, når man rigtig opper sig, så taler man om, at vi jo altid kan købe deres landbrugsvarer og derefter forære dem til russerne, de kan såmænd ikke smage forskel. Jamen det er tæt på, at det er det argument, Socialdemokratiet bruger. I stedet for at sige: Lad os give dem mulighed for at producere og sælge dér, hvor de selv føler, de ville kunne opretholde deres selvrespekt. Det er, som om det er et ord, der ikke hører med i det danske folketingsflertals overvejelser om, hvordan man hjælper andre nationer.

Men man kan diskutere forsvarspolitik. Man kan diskutere, om vi skal ind i Vestunionen. Jeg har prøvet at læse alle de bilag om Vestunionen, vi har fået, og jeg har ikke et eneste sted set, at der står noget om, at det skulle være en militær pagt. Der står, det skal være sikkerhedspolitik. Der står en masse om, at man ønsker at udvide det. I de forskellige tysk-franske og de engelsk-italienske forslag

kommer man med forskellige versioner af, hvordan man udvider sikkerhedspolitikken i Europa. Men enten må jeg være blind, eller også forstår jeg ikke det danske sprog eller det engelske, eller hvad vi nu ellers får det på – for der står rent faktisk ikke noget om militær.

Fremskridtspartiet går ind for sikkerhedspolitik. Vi går ind for et sikkert, frit Europa. Men vi går sandelig ikke ind for at nedlægge vores status som troværdig NATO-partner – altså hvis vi fik lov til at være særlig troværdige, men så den lille smule vi kan få lov til at være.

Vi skal blive i NATO, det er vores militære sikkerhedsnet, derom skal ingen tvivl herske.

Men regeringen kommer her sammen med Socialdemokratiet. Man ved aldrig, hvem det er, der reelt stiller disse forslag, om det er regeringen, der kommer med en afværgedagsorden, eller om det er Socialdemokratiet, der siger: Død og kritte, vi har ikke tid til at tænke over det, så lad os lave sådan en i fællesskab.

Og det har nu vist sig, at man i øvrigt også er uenig om, hvordan man kan nøjes med at have de par linjer, og hvad man skal forstå ved det.

Vi har prøvet at lave en samarbejdsaftale med SF, fordi vi mente, at deres forslag om motiveret dagsorden var rimeligt. Men vi mente, at der var én fejl ved det, nemlig at man skrev, at de lande, der søgte medlemskab af EF eller associeringsaftaler, skulle inviteres til at sidde med ved bordet og derved også have bestemmende indflydelse. Dér mener vi at de skal have observatørstatus. Jeg vil derfor fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til på EF's regeringskonferencer

- at foreslå, at de lande, der søger om medlemskab i EF eller associeringsaftaler med EF, inviteres til, på observatørbasis, at deltage i drøftelser med EF,
- at præcisere, at Danmark ikke vil acceptere, at forsvarspolitik inddrages i EF-samarbejdet, herunder oprettelse af fælles militærstyrker, samt
- at Danmark ikke vil acceptere flertalsafgørelser i udenrigspolitiske spørgsmål.

Herefter går Folketinget over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 9).

Fjerde næstformand (Kirsten Jacobsen):

[Fjerde næstformand]

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Duetoft (CD):

Det, der undrede mig i fru Annette Justs tale, var vurderingerne omkring handel med Østeuropa.

Jeg vil gerne spørge fru Annette Just, om det, der er sket i det tidligere DDR, overhovedet ikke har gjort indtryk på fru Annette Just.

Hvis vi pludselig fjerner grænsen mellem de gamle Østlande og EF, ja, så kan vi da sælge massevis af varer derovre. Men i al stilfærdighed: Hvad skal de sælge til os? Hvordan skal de klare konkurrencen med os?

Det er meget let at stille sig op her og sige, at nu skal vi åbne op, og nu skal vi bare lade dem handle, og nu skal vi både det ene og det andet. Jamen hvad skal de lave? Hvad vil vi købe? Det er ganske få ting, de vil kunne lave, der har en kvalitet og et prisniveau, der gør, at vi kan bruge det i EF. Det er dødsensfarligt, hvis man ikke har lært af DDR-situationen. Der er kommet social nød, der er kommet arbejdsløshed. Der er kommet ekstremisme, fordi man har åbnet op for hurtigt. Det var man følelsesmæssigt nødt til, det må vi så acceptere. Men hvorfor gentage fejlene over for Polen, Tjekkoslaviet, Ungarn og Sovjetunionen? For mig lød det, som om fru Annette Just ønskede det hele åbnet straks, så var alt godt, og så ville verden eksistere godt videre i morgen. Men det vil den ikke; der vil komme socialt kaos i Østeuropa, hvis vi gør det sådan, og det er vel ikke det, fru Annette Just ønsker.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

Nej, hr. Duetoft, jeg ønsker ikke noget socialt kaos, men jeg ønsker at føje de østeuropæiske lande, som har søgt om at få lov til at eksportere de varer til EF, som de selv mener at de kan klare, men vel vidende, at det, der var hindringen for, at det kunne lade sig gøre, var fransk protektionisme, som pludselig slog i bordet og sagde: Ikke på vilkår. Der mener jeg at Danmark burde gå i spidsen; det ved jeg også vi gør på mange områder, men gå i spidsen i GATT-forhandlingerne og sige, at der er fri handel.

Det er ikke ensbetydende med, at det er det samme, som skete, da Østtyskland blev sammenlagt med Vesttyskland. Det var jo totalt. Det blev en del af Tyskland. Det er noget helt andet. Vi taler om suveræne stater her, og dér må det være op til dem, hvad de ønsker at sælge, og hvad de synes, de kan tilbyde os, og så skal vi være villige til at købe deres varer uden at lægge ekstra skatter og ekstra told på.

(Kort bemærkning).

Duetoft (CD):

Nej, fru Annette Just, fri handel går begge veje. Det, der er problemet, er jo, at hvis vi kommer og hæmningsløst udkonkurrerer erhvervslivet i disse tidligere socialistiske stater, så er det, vi får det økonomiske kaos. Det er ikke mere end 14 dage siden, jeg var i Budapest. Dernede mødte jeg en række erhvervsfolk, der alle sammen havde det samme budskab til os, nemlig at de gerne ville have en åbning den ene vej, men ikke den anden vej, for – som de sagde – vi skal have mulighed for at gro op.

Jeg ved godt, at skatteministeren, og måske også udenrigsministeren, flere gange i Markedsudvalget har sagt, at den ungarske regering ønsker en åbning så hurtigt som muligt. Jeg spurgte også de pågældende om, hvorfor de så sagde det. Deres forklaring var, at den ungarske regering skulle bruge en undskyldning for ikke at klare problemerne, og så ville det være lettere, at det var EF, der var undskyldningen, end at det var deres egne problemer, der var undskyldningen.

Men disse erhvervsfolk sagde, at hvis vi kommer ind nu med den frie handel, så ville de blive fuldstændig ødelagt. Det er GATT-frihed, den går begge veje. Det, man fra EF's side bør satse på i hvert fald i en overgangsperiode, er, at der er frihed den ene vej, men bestemt ikke den anden vej, for så er det, vi får DDR-tilstande.

Erhard Jakobsen (CD):

Der har i dag været talt om, hvad Danmark kunne gøre, og at det, vi udtalte, måske var for svagt. Jeg vil gerne sige, at det dér slet ingen rolle spiller i den forbindelse. Det afgørende er, at jeg har fuld tillid til, at vores udenrigsminister er en mand, der lyttes til. Der er ikke tvivl om, at forståelsen for danske synspunkter

[Erhard Jakobsen]

beror ikke på, om vi får formuleret et dokument lidt til den ene side og lidt til den anden side, men den beror på, at udenrigsministeren dels selv kender tingene godt og dels er kendt blandt de andre for at kunne behandle tingene og også give de andre forståelsen af, at Danmark mener noget med det, og at vi er parat til også at tage vort medansvar.

Så vil jeg gerne gå videre i debatten, som begyndte tidligere mellem hr. Gade og mig og andre, hvor jeg vil gentage, at jeg beklager, at SF bygger en diskussion op på et forkert grundlag.

Hr. Gade brugte dengang udtrykket, at der i EF var to fløje, én der ønskede en lukket union, og én der ønskede en åben. Det passer ikke. Jeg kender ingen i EF, der ønsker en lukket union. Altså, der er nogen, der arbejder meget stærkt for forskellige unionstanker, som de gerne vil have fremmet så hurtigt som muligt, men det består kun i, at de vil have det fremmet så hurtigt som muligt, og derved mener jeg, at de i og for sig er urealistiske, fordi det ikke ligger i tiden.

Må jeg i den forbindelse sige, at når jeg sammenligner den debat, der i dag har været om militær og forsvarspolitik med det, jeg har hørt i EF, og det, jeg har læst i den sidste tid, så virker det her fuldstændig uvirkeligt på mig. Jeg tror ikke en døjt på – men det kan være, jeg tager fejl – at der ud af Maastrichtmødet kommer noget, som giver os anledning til at diskutere Danmarks militære forpligtelser. Jeg tror ikke en døjt på det, og derfor betragter jeg meget af den debat, der har været på dette område i dag, som spildt, for det er slet ikke noget af det, man kommer til at tage stilling til. Men det, jeg vil sige, er, at der ikke i de bestræbelser, der nu udfoldes i EF, er noget, som kommer til at forhindre nogen lande i at komme ind i EF. Det er deres egne forhold, der forhindrer dem, som også hr. Duetoft var inde på nu. De andre kan ikke tage en fri konkurrence med os, det er det, der er deres problem. Det er ikke, at vi ikke vil eller ikke vil gøre det ene eller det andet.

Problemet med de billige landbrugsvarer fra Polen og Ungarn er jo akkurat det samme, som vi kender fra ulandene. Vi kan ikke handle frit med dem på deres vilkår, hvor de har børn til at lave tekstilvarer om natten og alle sådan nogle ting, som de har haft i nogle af de asiati-

ske lande. Men problemet er altså også, hvordan varer skal komme den modsatte vej, så der kan blive noget balance.

Jeg forstod også på hr. Gade, at hr. Gade har en bestemt opfattelse af, hvad denne her union kommer til at betyde. Den opfattelse er efter mit bedste skøn helt fejlagtig, og jeg vil gerne gentage det, selv om det er trivielt for dem, der har hørt mig sige det tit, men det er altså nødvendigt at gentage det: Der ligger ikke i unionen dette, at det danske Folketing bliver sat ud af spillet. Jeg er ganske sikker på, at det danske Folketing i fremtiden vil komme til at bestemme lige så meget, som det har bestemt hidtil. De områder, hvor EF sætter ind, er, som det også er sagt fra flere sider, subsidiaritetsprincippet, det er de områder, hvor det danske Folketing alligevel ikke bestemmer. Ja, vi tror måske, at vi gør det; vi kan udtale os om det, men vi har ikke været bestemmende. Derimod er vi gradvis blevet medbestemmende og bliver det i fremtiden i endnu højere grad.

Derfor er det forkert at fremstille det, som om landenes selvstændighed forsvinder. Nej, det er på de områder, hvor landene netop ikke kunne gøre noget, eller – for de store landes vedkommende – hvor de kunne gøre noget, der skadede de andre. Det er de store lande, der bliver lagt en dæmper på, men det er altså ikke de små. Og da de lande dér – Østlandene og de baltiske stater og andre – er små lande, som Danmark er det, så kan det, der sker i fremtiden, sådan som udenrigsministeren også så stærkt sagde det, kun være til fordel for disse lande. Det vil være en fordel, at EF udvikler sig yderligere og så ikke mindst bliver økonomisk stærkt.

For det er jo en af de ting, jeg synes man overser hele tiden: Hvem skal betale gildet? Det er da meget nemt at stå og sige, at vi bare skal lukke op for varer fra de andre lande, men hvem skal betale det? Det er da meget nemt at sige, at Europa skal have sit eget forsvar osv., ja tak, men ønsker man, at USA skal skære sine militærbevillinger til Europa ned til en brøkdel af, hvad det er nu? Det bliver dyrt! Hvem skal betale det? Det er alle sådan nogle ting, man skal have med inde i hovedet, ellers diskuterer man ud i den blå luft om disse ting.

Jeg tror ikke en døjt på, at noget parlament i Europa godkender en ordning, hvor det er et Europa-Parlament eller et andet sted, der be-

[Erhard Jakobsen]

stemmer, hvad skatterne skal være i Danmark, hvad folkepensionen skal være i Danmark. Jeg tror ikke en døjt på, at man nogen sinde får en sådan ordning; det ligger der ikke i »politisk union«. Og der ligger ikke i »økonomisk union«, at nogle bankfolk i Bruxelles eller Frankfurt eller et andet sted skal mødes og fastslå, hvad det danske Folketing skal vedtage. Det bliver aldrig nogen sinde sådan, at en international eller en europæisk bank kan bestemme, hvad politiske organer er valgt til at bestemme i deres land.

Nu er diskussionen om den europæiske bank – så vidt jeg kunne forstå på debatten i Europa-Parlamentet forleden – skudt et godt stykke ud i fremtiden. Dens skæbne skal jeg ikke sige noget om, men selve debatten er skudt ud, så det er i hvert fald ikke det, vi står og skal tage stilling til nu. Men den bank vil da aldrig få en anden position end den, som også vores Nationalbank har ifølge sine oktrojer. Det er pengepolitikken, der skal føres dér, ja, vel, men det betyder da ikke, at Folketinget ikke kan træffe en hvilken som helst beslutning, Folketinget vil træffe. Nationalbankdirektørens udtalelser er meget vigtige for os, men de er aldrig afgørende for os. De er ikke afgørende for, hvad vi skal beslutte. Vi kan gøre, hvad vi vil, uanset hvad nationalbankdirektøren siger.

På samme måde vil den europæiske bank aldrig nogen sinde få afgørende indflydelse på de nationale parlamenter, men den vil – ligesom som den danske Nationalbank har det over for de danske banker – få indflydelse på de europæiske bankers f.eks. rentepolitik, så det ikke bliver et par store tyske banker, der kan bestemme renten i Danmark og andre steder, men at det bliver noget, der bliver fastsat i fællesskab i Ministerrådet og derefter ført ud i livet i den pengepolitik, som den europæiske bank skal føre.

Det er for mig perspektiverne i det. Heri ligger der intet, som kan gøre det mindre tilløkkende for de østlige lande, de østeuropæiske og centraleuropæiske lande, eller sværere for dem at komme med, og derfor kan jeg kun sige, at de bestræbelser, vi fra dansk side har udfoldet, fuldt og helt dækkes af ønsker, der er rundt omkring. Jeg er også sikker på, at det er i overensstemmelse med de realiteter, der ligger i sagen, hvorimod meget af det andet, som man

hører ved mange forskellige lejligheder, det er lidt løs snak, det er nogle idealer, der luftes fra forskellig side, men det er ikke de realiteter, vi står over for.

Jeg behøver ikke at sige, at Centrum-Demokraterne naturligvis er helt indforstået med den dagsorden, som vi jo også er med til at foreslå.

Niels Helveg Petersen (RV):

Den europæiske udvikling bevæger sig jo fortsat umådelig hurtigt. Begivenhederne skifter til stadighed på godt og ondt. På ondt i disse uger med krigshandlingerne i Jugoslavien, som der ikke findes lette løsninger at sætte ind over for; det er svært at se, at nogen form for militær indgriben fra nogen side i den øjeblikkelige situation kunne være til nytte. Der er i den øjeblikkelige situation kun sejt, stædigt diplomati, påtryk på parterne, som ser ud til at kunne – forhåbentlig – give et resultat.

Til de onde nyheder hører også de stadig kolossalt store økonomiske og dermed sociale vanskeligheder, som de østeuropæiske lande befinder sig i. Omstillingen af deres økonomier fra planøkonomier til markedsøkonomier kommer ikke alene til at tage tid, den kommer også til at kræve meget store ofre af de befolkninger, der deltager i den.

Det er indlysende, at det først og fremmest er disse lande selv, der må rede trådene ud efter det, der er sket igennem mange år. Til syvende og sidst er det ved egen indsats, egne beslutninger, at disse lande skal klare sig igennem deres vanskeligheder. Men vi kan hjælpe, og vi skal hjælpe. Vi må gøre os de største anstrengelser for at finde de rigtige metoder til at hjælpe de nye østeuropæiske demokratier. Jeg tror ikke, vi er færdige med at vurdere, hvordan vi bedst kan hjælpe; vi må til stadighed prøve på at forbedre viften af tilbud, vi giver.

På den gode side ser vi jo i hastigt tempo oprettelsen af associeringsaftaler mellem EF og østeuropæiske lande – forhåbentlig også snart de baltiske. Vi ser, at der for nylig – hvad der jo er en betydelig begivenhed, ikke mindst for Danmark – er indgået en aftale mellem EF og EFTA. Man kan diskutere indholdet af aftalen, men der er her en aftale, som vi fra dansk side har arbejdet på at bringe i stand, og som der er grund til at være rimeligt tilfreds med.

[Niels Helveg Petersen]

Samtidig forlyder det, men det er ikke klart, at GATT-forhandlingerne måske kan løses op. Der skulle meget gerne i en ikke for fjern fremtid komme et resultat af GATT-forhandlingerne; det har stor betydning også for den europæiske udvikling.

Og så kender vi endelig til de ansøgninger, som ligger fra Sverige og Østrig først og fremmest. Vi kender til, at der i Finland er klare bevægelser i gang hen imod en medlemsansøgning. Jeg synes, det er vigtigt at være klar over, at disse ansøgninger er kommet, og at de opretholdes, vel vidende hvad der foregår under regeringskonferencerne.

Det er ikke overraskende for den svenske regering, hvad der sker, det er ikke overraskende for den finske regering og de finske politiske partier, hvad der sker, og hvad der forhandles under regeringskonferencerne. Alligevel foregår disse overvejelser om medlemskab, og det er jo et ganske godt udtryk for, at regeringskonferencerne og det resultat, man venter dér at kunne nå frem til, i hvert fald ikke på forhånd forskrækker de nye medlemslande. Det synes jeg man skal notere som en positiv udvikling.

Forhandlingerne på regeringskonferencerne vil jo nu fortsætte efter det lidt mærkværdige og ikke helt udgrundelige hollandske mellem-spil. Forhåbentlig kan man da holde tidsplanerne. Jeg vil gerne meget kort, da vi befinder os midt i en forhandlingsfase, nøjes med ved denne lejlighed at præcisere et par radikale hovedsynspunkter.

For det første, at Det Radikale Venstre ikke ønsker, at den politiske union skal tage en udvikling hen imod en union af føderal karakter. Vi mener, det er en forkert målsætning, og vi mener, det er en målsætning, som man i praksis ikke vil kunne leve op til.

Vi ønsker fra Det Radikale Venstres side, at forsvarspolitisk samarbejde skal holdes uden for det nye EF-samarbejde. Vi kan ikke se, at der i den europæiske situation, som den er i dag, kan vindes noget som helst mere sikkerhed for nogen ved, at også EF-landene ved siden af det samarbejde, der foregår andre steder, først og fremmest i NATO, udvikler et selvstændigt forsvarspolitisk samarbejde. Hvad skulle det være godt for? Hvilke opgaver skulle det kunne løse i den nuværende situation, som ikke kan løses lige så godt eller bed-

re i de nuværende strukturer? Derfor er vi imod, at samarbejdet kommer til at omfatte det forsvarspolitiske, og kan helt henholde os til formuleringen i det danske memorandum i så henseende.

Endelig finder vi det fortsat overordentlig vigtigt, at miljø-samarbejdet placeres stærkere i de nye traktater. Hvis man kan komme igennem med de danske synspunkter på miljø-samarbejdet, som er indeholdt i memorandummet, så vil miljøpolitikken i Europa som helhed have taget et væsentligt skridt fremad. Det vil være til gavn. Det vil være en politisk fjer i hatten for Danmark, men det er jo ikke det, det egentlig mest drejer sig om. Det drejer sig om, at der så bliver mulighed for at træffe flertalsafgørelser på miljø-siden, som vil gøre chancerne for hurtige fremskridt i den europæiske miljøpolitik meget gode.

Mere vil jeg ikke sige på nuværende tidspunkt. Vi får jo rig lejlighed til at vende tilbage til disse spørgsmål, når der foreligger forhandlingsresultater.

Men jeg vil godt slutte med at sige, at jeg synes, man er nødt til også at holde det større perspektiv op. Det større perspektiv i disse forhandlinger og de bestræbelser, der for omliggende lande er til på den ene eller på den anden måde at knytte sig stærkere til EF, er jo, at vi kan begynde at ane konturerne af et Europa præget af fredeligt samarbejde mellem demokratiske stater. Og det er jo det bedst tænkelige grundlag for Europas sikkerhed, for Europas økonomiske udvikling og for fremskridt i øvrigt på miljøområdet og det kulturelle område.

Jeg vil godt slutte med at citere, hvad jeg finder er en central passage i udenrigsministerens tale, og som jeg er aldeles enig med ham i. Udenrigsministeren siger: »Sikkerhedspolitik drejer sig i dag ikke om det antal soldater, der kan mobiliseres for at forsvare ens ydre geografiske grænser.« Det har udenrigsministeren ret i, og det er en god overskrift også for de forhandlinger, der skal foregå om det sikkerhedspolitiske samarbejde inden for EF.

Kofod-Svendsen (KRF):

Hvis vi kort skulle formulere en målsætning med de to regeringskonferencer, som er i fuld gang, så måtte det være de korte ord: Gøre EF bedre.

[Kofod-Svendsen]

Hvad vil det sige? Udbygge EF-samarbejdet, så EF-samarbejdet og det udbyggede og forbedrede EF-samarbejde bedre kan løse de to kæmpeudfordringer, som vi står over for. Det er for det første at hjælpe et nedkørt Østeuropa på fode igen, som både menneskeligt, økonomisk, socialt og miljømæssigt er blevet ødelagt af de kommunistiske diktaturer. Den anden kæmpeudfordring er at hjælpe en udvikling i gang i den tredje verden – for det, at vi har fået vældige problemer at løse i Østeuropa, betyder jo ikke, at problemerne er blevet mindre i den tredje verden.

Det er to kæmpeudfordringer, som forudsætter et åbent EF, et EF, der har ansigtet vendt både mod Østeuropa og mod den tredje verden. Jeg tror også, det forudsætter, at vi gør EF-samarbejdet bedre. Der er jeg meget enig i, at det ikke er et spørgsmål om at svække EF, men om at forstærke samarbejdet – men ikke som et mål i sig selv – for at kunne løse disse to kæmpeudfordringer.

I den forbindelse kan jeg ikke lade være med at tænke på dem, der var initiativtagere, da EF blev dannet. Hvorfor var de aktive for at stifte EF? Det var jo faktisk for at hindre en ny krig. Det har været spændende for mig at læse nogle af de visioner, som Schuman og de andre havde for en menneskealder siden, og så se det Europa, der nu er ved at tone frem. De ville virkelig knytte nogle lande sammen, især Tyskland og Frankrig, som den ene gang efter den anden havde ødelagt hinanden, og hindre en ny krig. Og der er vel ikke nogen, der nu tror, at vi vil opleve en ny krig mellem Tyskland og Frankrig. Det er takket være det EF-samarbejde, der er udviklet, og de tillidsforhold, der på den måde er blevet etableret.

Det, det handler om, er at udbygge denne fredsdimension, så vi for alvor kan få afsluttet Anden Verdenskrig og alt, hvad der er fulgt i Anden Verdenskrigs kølvand. Jeg synes, det er en fantastisk spændende opgave at stå over for at skulle løse: at udbygge EF, så EF virkelig bliver en fredsfaktor, fredsskabende dynamo, af dimension.

Jeg mener, der har været to linjer i EF-samarbejdet. Den ene linje vil jeg karakterisere med glosen »føderalisme« og den anden med »funktionalisme«, og jeg mener, vi har haft de to tendenser helt tilbage til 1950'erne og op gennem det videre samarbejde. Føderalisterne

har set hen til en USA-model og har måske lagt vægt på de store, klingende formuleringer, men har ikke altid fået det fulgt så godt op i praksis. Bag megen føderalistisk tale har der jo kunnet skjule sig en ganske stærk nationalegoistisk politik. I den anden linje, som jeg vil kalde funktionalismen, har man netop satset på de målrettede fremskridt for at løse den opgave og den opgave og den opgave. Der har Danmark bekendt sig til funktionalismen, og det mener jeg vi fortsat skal gøre.

I det luxembourgske formandskabs papir, som jo er basis for de videre forhandlinger, er der en sætning i artikel 1, som smager af føderalisme, nemlig: ». . . denne traktat udgør en ny etape i den gradvise udvikling hen imod en union af føderal karakter, . . .«.

Det er oversat lidt forskelligt på engelsk og fransk – jeg skal ikke gå ind i semantiske overvejelser dér – men jeg mener, at denne føderale formulering må erstattes af en funktionalistisk formulering. Jeg mener ikke, at Vesteuropa – eller hele Europa – har de samme historiske forudsætninger som USA. Det er ikke et USA's Forenede Stater, vi skal danne her i Europa. Vi skal magte at skabe en ny model ud fra vores historiske og kulturelle forudsætninger, og dér finder jeg ikke, at denne formulering er den rigtige.

Andre steder i det luxembourgske formandskabs papir nævnes begrebet subsidiaritet. Lad os få det begreb yderligere uddybet, så vi får helt klart præciseret: Hvad er det, EF skal løse, hvad løser vi i nationale sammenhænge, og hvad løser vi så yderligere i en kommunesammenhæng? Den arbejdsdeling tror jeg er utrolig afgørende også for at hindre, at vi får et vildtvoksende bureaukrati. Der er flere af os, der mener, vi allerede har for meget bureaukrati i vort eget land, for mange forskellige kontrollerende organer, og derfor mener jeg, vi skal passe vældig på, at vi ikke yderligere får opbygget et bureaukrati, mens vi bevarer det, vi har herhjemme. Og den bedste hindring mod et stadig voksende bureaukrati er, at vi får en klar arbejdsdeling. Derfor er jeg glad for, at ordet »subsidiaritet« er nævnt flere steder, men jeg tror, vi yderligere kan præcisere, hvem der skal løse hvad.

F.eks. er miljøopgaverne helt klart opgaver, hvor EF for alvor kan sikre, at vi får et bedre miljø i hele Europa. Vi ved, hvordan forure-

[Kofod-Svendsen]

ningen er grænseoverskridende, og så må vi have nogle generelle tiltag, og dér ønsker jeg, ligesom andre ordførere var inde på, at vi virkelig får formuleringer i den nye traktat, som giver mulighed for, at disse opgaver løses i EF-sammenhæng, og dermed at EF kan arbejde for, at hele Europa vil få et bedre miljø. Det må være et af de klare krav, vi må stille til det, der kommer ud af regeringskonferencerne. Det, der indtil nu er besluttet, og det, der foreligger i de sidste formandskonklusioner, synes jeg er lidt magert. Dér må vi hæve ambitionsniveauet.

Så har vi en formulering, ligeledes i det luxembourgske formandskabs papir, om den fælles mønt. Dér tror jeg, det er vigtigt, at vi får præciseret, hvad der er forudsætningerne for, at vi får den økonomiske og monetære union. Og skal vi gå over til en fælles mønt, så forudsætter det en ny beslutning med en efterfølgende folkeafstemning. Jeg tror, det er vigtigt, at vi også får dette præciseret så klart som muligt.

Så vil jeg sige lidt om sikkerheds- og forsvarspolitik. Dér er det selvfølgelig udgangspunktet for os, at det er NATO, vort forsvarssamarbejde hører hjemme i.

Jeg vil tilføje, at i formandskonklusionerne fra topmødet i Rom den 14.-15. december 1990 nævnes nogle væsentlige ting om den fælles sikkerhedspolitik, nemlig at det, man i første omgang skal tage op, er våbenkontrol, nedrustning og beslægtede emner, CSCE-spørgsmål, visse forhold, der drøftes i FN, herunder fredsbevarende aktioner og økonomisk og teknologisk samarbejde på våbenområdet, koordinering af våbeneksportpolitikken, ikke-spredning.

Her er jo en række utrolig vigtige sikkerhedspolitiske emner; lad os nu fokusere på at få dem løst, på virkelig at få gjort noget ved at begrænse våbeneksporten, på at få en våbenkontrol- og nedrustningspolitik, så vi ikke bare snakker om det. Her er nogle opgaver for EF at tage op, og satses vi på at fastholde NATO som udgangspunkt, som det sted, hvor vores forsvarspolitik hører hjemme, så mener jeg, at vi fint – med den base – kan tage disse emner op.

Hvis vi også kan få et styrket samarbejde på disse områder, så vi ikke én gang til oplever, at der bliver eksporteret våben til nye Saddam Hussein'er, så mener jeg også, at EF på dette område vil løse en overordentlig vigtig opgave.

Med disse ord vil jeg slutte med at sige, at vi helt kan tilslutte os den dagsorden, som vi er medforslagsstillere til.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Debatten har i høj grad kredset om de mere overordnede perspektiver i de samarbejdsstrukturer, der begynder at tegne sig, og det synes jeg vi kan være tilfredse med. Der er endnu så mange uafklarede spørgsmål, at det ikke ville være rimeligt at blive mere konkret, men det har været nyttigt at se på de mere overordnede principper.

Flere har også været inde på de forskellige andre samarbejdsmuligheder, der tegner sig. I den forbindelse kan jeg nævne, da jeg tror, at det vil have interesse, at den tyske udenrigsminister Genscher og jeg mødtes i Rostock for en uge siden, den 22. oktober, hvor vi blev enige om, at vi i fællesskab må virke for et stærkere samarbejde specielt mellem landene ved Østersøen. Hovedformålet skal være, at Østersøområdet bliver et nyt kraftigt økonomisk vækstcentrum. Vi sendte en fælles erklæring ud, hvor vi skrev, at vi vil indbyde til en konference imellem alle Østersølandenes udenrigsministre her i København, og den konference vil formentlig finde sted i begyndelsen af marts til næste år.

Med henblik på at lægge det fremtidige samarbejde her i mere faste rammer vil vi fra dansk side foreslå de andre Østersølande, at vi opretter et Østersøråd bestående af landenes udenrigsministre, og det kan så virke som en koordinerende ramme for samarbejdet på en lang række områder af fælles interesse, f.eks. økonomisk bistand til reformlandene, kultur, miljø, infrastruktur, energibesparende foranstaltninger, og man kan selv fortsætte listen. Den kan blive lang, for der tegner sig her ganske spændende perspektiver for de fremtidige forhold imellem Østersølandene i vores hjørne af Europa, hvor det er vigtigt for Danmark at udnytte de muligheder, vi har for at spille en både aktiv og konstruktiv rolle.

Men som det også klart er fremgået af debatten, så er kernen i den fremtidige europæiske samarbejdsstruktur EF, og en hel del af debatten er gået på spørgsmålet om, hvorvidt EF engang i fremtiden skal udvikle en forsvarsdimension.

[Udenrigsministeren]

SF er gået meget, meget stærkt ind i debatten for at få slået fast, at det vil Danmark aldrig være med til, og at vi skal sige nej her og nu. Det kan man vælge at gøre, men som det vist også fremgik af det, jeg sagde, og som enhver, der følger debatten, kan se, så kommer der sådan en forsvarsdimension, og den kommer, hvad enten et enkelt eller flere lande siger nej til det.

Den kommer. Man kan vælge at sige nej. Ingen vil være tvunget til at være med. Men det, vi da skal diskutere i Danmark, er, om vi, når sådan en udvikling kommer, så skal bryde med god dansk tradition med at være med dér, hvor der træffes afgørelser, der vedrører danske interesser, og om vi så skal stille os udenfor. Det plejer vi ikke at gøre.

Selvfølgelig skal vi prøve at være med til at præge udviklingen i den retning, som vi er interesseret i, men dette på forhånd bare at sige nej, det fører til ørkenvandring, som hr. Grove så korrekt sagde det. Så får man slet ingen indflydelse.

Her er det meget tilfredsstillende at konstatere, at der er bred enighed, meget bred enighed, om, at vi skal sikre, at NATO fortsat spiller en afgørende rolle. Vi skal sikre, at de transatlantiske bånd ikke bliver svækket, og hvad vi nu ellers har fået bragt frem i debatten af punkter, der kan samle enighed.

Derfor er jeg også meget enig med hr. Ivar Nørgaard, når han siger, at vi er meget bedre i stand til at vurdere den nordamerikanske holdning til disse tendenser, når vi har haft NATO-topmødet i Rom. Så vil det være rimeligt at vende tilbage til debatten, og jeg er ganske enig med hr. Ivar Nørgaard i, at det vil være helt afgørende for, hvordan Danmark stiller sig til diskussionen, at vide, hvordan mulighederne for at bevare NATO som kernen også i dansk sikkerhedspolitik er.

Jeg må sige igen til hr. Gade, at han har misforstået holdningen i de nye demokratier i Øst- og Centraleuropa, når han tror, at de ser med frygt på, hvad der foregår på regeringskonferencerne. De føler sig tiltrukket af et dynamisk og stærkt EF, for de ved, at det er et dynamisk og stærkt EF, der kan bidrage til at trække dem med ind i de frie og velstående demokratiers rækker. Det kan et stillestående EF ikke, og det er derfor, det er vigtigt at fastholde paralleliteten imellem åbningen af EF og så styrkelsen af EF's eget samarbejde.

Jeg er derimod et langt stykke ad vejen enig med hr. Gade i hans kritik af den modstand, der har været blandt visse EF-lande imod at benytte lejligheden ved associeringsforhandlingerne til at lukke op for de øst- og centraleuropæiske lande. Der er ingen sammenhæng imellem, at man det ene øjeblik priser demokratiets genindførelse, markedsökonomiens fremmarch osv. i de nye demokratier og så i det næste øjeblik siger: Men vi vil altså i øvrigt ikke have lukket konkurrence ind på f.eks. vores marked for landbrugsvarer. Det hænger ganske enkelt ikke sammen, og den politiske skade, som sker ved afsendelse af den slags meldinger, kan vise sig at være ganske stor.

Men hr. Gade behøver heller ikke være i tvivl om, at den danske regering har taget meget skarpt til genmæle imod de tendenser, man finder hos en række EF-lande. Det vil vi selvfølgelig fortsat gøre og med så meget større fortrøstning efter at have konstateret fra debatten her i dag, at det er et helt enigt Folketing, der står bag den danske holdning.

Det er tilfredsstillende, for det er klart, vi kan også komme i situationer, hvor man må bringe danske interesser i farezonen for at kunne åbne for de pågældende lande. Jeg synes, det er tilfredsstillende og netop et vidnesbyrd om forståelsen for de store perspektiver, at der i Folketinget er så bred opbakning til, at det skal man i givet fald også gøre.

Men som sagt, meget mere end de helt overordnede principper kan vi ikke diskutere i dag; vi skal vide noget mere om de rammer, inden for hvilke vi skal tilrettelægge vore endelige holdninger til de forhandlingsresultater, der begynder at tegne sig. Og det vil vi formentlig kunne i løbet af nogle uger.

Gade (SF):

Jeg vil gerne sige til hr. Ivar Nørgaard, at jeg er da glad for, at også Socialdemokratiet kan se, at EF kan udvikle sig på en måde, som ifølge Socialdemokratiets analyse fører til, at man blokerer over for resten af Europa, altså først og fremmest over for Central- og Østeuropa.

Jeg bemærkede, at hr. Ivar Nørgaard blandt de ting, der kunne blokere, nævnte en økonomisk-monetær union med én valuta, en udvikling i føderal karakter og en kobling til Vestunionen. Der kan være grader i vores vurdering her, men det er præcis det synspunkt,

[Gade]

som SF har, og hvor vi mener, at netop de tre ting vil være blokerende.

Må jeg så sige til hr. Ivar Nørgaards betragtninger om memorandumets tekst om forsvarssamarbejde og sikkerhedspolitisk samarbejde, at dér står vi lidt tilbage med en fornemmelse af, at vi ikke ved, hvor fast Socialdemokratiet står på disse punkter. Det var åbenbart, hvad vi kunne få ud af debatten – vi har jo haft den nogle gange – i forhold til Socialdemokratiet, men jeg synes måske nok, det var trist.

Og jeg er altså ikke enig med udenrigsministeren, når han mener, at det ville være så forfærdeligt, om Danmark tog sig sammen til at sige, at der er nogle punkter, vi absolut vil stå fast på her 40 dage før topmødet. På et eller andet tidspunkt vil man vel fra dansk side sige: Hertil og ikke længere. På nogle områder vil man være villig til at give sig, men det, vi jo må konstatere i dag, er, at vi her 40 dage før det afgørende møde ikke kan få at vide, hvor strenge er, og hvor Danmark vil stå fast.

Hr. Ivar Nørgaard var inde på, at det var et dårligt tidspunkt. Vi har svært ved at se, at det er et specielt dårligt tidspunkt, i hvert fald ikke, hvis der var tale om faste danske synspunkter. Hvis det er mere valne og usikre synspunkter, ja, så er det måske et dårligt tidspunkt.

Hr. Grove var inde på, at det vigtigste var at få et resultat af regeringskonferencerne til december, og at det har været et tema i debatten. Jeg har svært ved at forstå, at man bare siger, at det er vigtigt at få arbejdet afsluttet, uafhængigt af indholdet, for det er det, jeg oplever at man gør. Den indstilling deler vi ikke, specielt i en situation, hvor der er sket så meget i Europa, som vi mener burde få folk til at tænke friere og nyt.

Må jeg sige til fru Charlotte Antonsen, at Venstres indlæg i debatten – og jeg må så gøre en forskel i forhold til udenrigsministerens sidste indlæg – illustrerede overhovedet ikke forståelsen hos Venstre for, at vi er nødt til at ændre på EF, hvis vi skal tage situationen i Europa alvorligt og være solidarisk over for Central- og Østeuropa. Det var udenrigsministeren også inde på her til sidst, og det vil jeg gerne kvittere for. Jeg vil også gerne kvittere for, at udenrigsministeren har taget de konfrontationer med f.eks. Frankrig; vi ønsker mere af den slags.

Både hr. Duetoft og hr. Erhard Jakobsen var inde på, at man skulle passe på med at åbne markederne. Jamen realiteten i dag er jo, at disse central- og østeuropæiske markeder er blevet åbne for vore varer, og det kan være til stor ulykke, hvis det går for hurtigt, hvis der ikke bliver beskyttelse; men vi lukker samtidig af for de varer, som de trods alt kunne sælge. Og det er jo det, der er katastrofen, at det svar, vi rent faktisk giver til Central- og Østeuropa, vender på den måde.

SF's bud er, at vi skal give en politisk tilknytning til Central- og Østeuropa nu. Lad os begynde med at invitere dem med i det politiske samarbejde i EF om uddannelse, om kultur, lad dem være med på den politiske scene. Lad dem få observatører i EF-Parlamentet nu, og giv dem overgangsordninger, hvad angår økonomien, så de får mulighed for at bygge deres markeder, lige så vel som vi har givet Portugal og Spanien mulighed for at beskytte deres markeder i fasen, inden de kunne opnå fuldt medlemskab.

Og det er på det område, vi fra SF's side kommer med noget helt nyt og introducerer en helt ny måde at knytte Europa sammen på. Den er der altså desværre ikke forståelse nok for i det danske Folketing op til regeringskonferencerne, og det er jeg ked af, for jeg mener, at det er præcis på det, vi bliver målt: Om vi forstår udfordringerne, som vi står over for. Det gælder både, når det handler om en fredeligsgørelse af Europa, som hr. Niels Helveg Petersen var inde på, og det gælder, når vi skal have et miljøsamarbejde til at fungere. Det handler om, hvordan vi får et handelssamkvem i stand, som betyder, at disse lande ikke skal stå med hatten i hånden, men hurtigt kan blive ligeværdige medlemmer, startende med at blive politisk ligeværdige medlemmer.

Må jeg så sige til hr. Niels Helveg Petersen, som nævnte tre ting, som Det Radikale Venstre ikke var tilhænger af, at SF er enig heri. Det Radikale Venstre ønskede ikke en udvikling af EF af føderal karakter, de ønskede ikke et forsvarssamarbejde inden for EF, og de ønskede, at miljøsamarbejdet skal opprioriteres. En del af disse ting står faktisk i SF's dagsorden, så hr. Niels Helveg Petersen kunne jo stemme for SF's dagsorden, for dér står det nemlig stjerneklart.

[Gade]

Hr. Niels Helveg Petersen var inde på diskussionen om åbenhed, og han hæftede sig ved, at det, at vi var i gang med at forhandle på EF's regeringskonference, ikke forskrækkede landene uden for EF. Nej, mit – og SF's – udgangspunkt for hele debatten er, at det er i EF, det sker. Det er også derfor, det er så vigtigt, hvordan EF udvikler sig. Det er også derfor, vi skal interessere os meget mere for, hvilket EF vi vil have ud af det, hvilke ændringer vi vil have, og forlade den dér lidt stiltiende accept af, at vi nok bare skal tage det, der bliver flertal for.

Må jeg til sidst sige til udenrigsministeren: Jeg vil gerne rose udenrigsministeren for Østersøinitiativet, det er SF-politik, vi er fuldstændig enige, og det er flot. Jeg synes også, initiativet skal tages, og København skal være mødestedet. Jeg har personligt arbejdet på det i ca. halvandet år, også via beslutningsforslag i Folketinget – så kun ros for det. Det illustrerer, at der på trods af uenighederne er forståelse for, at f.eks. et regionalt samarbejde også er vigtigt. Jeg tager trods alt dette som et signal fra udenrigsministeren om, at vi ikke kun kan interessere os for, hvordan EF udvikler sig.

Må jeg så rette den misforståelse, at SF skulle være tilhænger af et stillestående, fodslæbende EF. Nej, jeg vil faktisk dynamisere EF, men jeg vil gøre det gennem de dagsordener og de ændringer af EF's politik, som er nødvendige, herunder fjernelse af protektionisme – hvilket jeg anser for at være noget af det allervigtigste i de kommende år – samt ved at få vendt dette med de åbne markeder på den rigtige måde, så det er os – vi, der har nogle muligheder for og økonomiske ressourcer til at åbne – som åbner, mens de andre får lov at blive beskyttet i stedet for det modsatte. Og vi tilbyder dem noget politisk, også når det gælder en sikkerhedspolitik, som ikke bygger på et forsvarssamarbejde.

Det sidste, jeg var meget ked af at udenrigsministeren sagde, var: Der kommer en forsvarsdimension i EF. Jamen hvorfor har udenrigsministeren så lagt op til at stemme for den dagsorden, der ligger i dag? Det er da uforståeligt det her. Der ligger en dagsorden, hvori man siger, at man vil ikke have et forsvarssamarbejde. Så siger udenrigsministeren: Der kommer et forsvarssamarbejde. Men udenrigsministeren siger ikke, hvad vi så skal gøre. Og i

dag, fyrré dage før Maastricht – den dag, hvor jeg ved, at man netop vil stikke hovederne sammen i de lande, som er meget optaget af at få et forsvarssamarbejde ind i EF – siger udenrigsministeren til den danske befolkning, punkt 1: at vi står fast på memorandumets klare tekst om, at vi ikke vil have et forsvarssamarbejde, punkt 2: der bliver et forsvarssamarbejde, punkt 3: ingen svar om, hvad Danmark gør.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jamen har hr. Gade da slet ikke fulgt med i den europæiske debat i de sidste uger? Og har hr. Gade ikke hørt den – bevares – forenklede sammenfatning af det, som jeg gav i min besvarelse i dag? For så kan hr. Gade ikke være i tvivl om, at der i dag er 10 medlemmer af EF, som ønsker, at EF skal have en forsvarsdimension, og som ønsker, at Vestunionen skal spille rollen som brobygger til NATO, brobygger til EF. Det er der 10 lande der ønsker; så er der ét land, der har været meget forsigtig med sine formuleringer, det er Irland, som er neutralt, og så er der ét land, der har det danske memorandum, som vi fortsat forhandler på grundlag af.

Det er situationen, hr. Gade. Det er derfor, jeg siger: Lad os nu ikke være mere naive end højst nødvendigt. Der kommer en europæisk forsvarsdimension, for det er der behov for i tiden, det mener 10 lande, så det kommer, og det valg, vi skal træffe, er ikke, om vi skal forsøge at forhindre det, for det kan vi ikke, og det bør vi heller ikke, nej, det er, om vi vil være med til at præge det, eller om vi vil benytte os af vores ret til ikke at være med. Én ting er helt sikker, hr. Gade, det kommer, og heldigvis for det.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

I sit svar til mig sagde hr. Gade, at fejlen var, at der var fri den ene vej, men ikke den anden. Jamen, hr. Gade, det bestemmer vi da ikke, EF har da ikke nogen ret til at bestemme, om den polske, den ungarske eller nogle andre regeringer vil tillade varer at komme ind. EF's lande optræder kun i de lande i det omfang, man beder dem om at optræde dér, så sådan kan man ikke fremstille det.

[Erhard Jakobsen]

Det, der er mit synspunkt, er for det første, at disse lande ikke har en chance for at konkurrere på en lang række områder. Jeg er sikker på, at hr. Gade også vil sige: Det er da klart, skal de eksportere landbrugsvarer, så må de på de områder tilfredsstille de samme krav, som vi stiller inden for vort område. Skal de eksportere håndværksvarer, så må de opfylde de normer, som vi netop nu har gjort os stor umage i EF for at få stillet op. De må også opfylde de sociale betingelser, ikke noget med børnearbejde og alt sådan noget for at få billige produkter. Alle disse ting må være i orden. Vi kan da ikke tillade dem at eksportere til EF på vilkår, der stiller dem konkurrencemæssigt stærkere, end vi stiller EF-landene.

(Kort bemærkning).

Grove (KF):

Jeg vil gerne til hr. Gade sige, som udenrigsministeren også sagde: Jamen følger hr. Gade dog ikke med – ikke i Europa, men heller ikke engang her i salen?

Hr. Gade citerer, hvad jeg har sagt, og jeg skal lige gentage det. Jeg sagde: Vi ønsker dynamik og bevægelse i det europæiske samarbejde, som i dag virker som en magnet for andre lande. Derfor vil vi også gerne have konferencerne afsluttet så hurtigt som muligt. Men, sagde jeg så, naturligvis med et indhold, vi kan stå inde for. Så skal hr. Gade ikke stå heroppe og sige, at vi er klar til at afslutte på en hvilken som helst betingelse. Min betingelse er, at hr. Gade blot lytter efter, hvad vi siger, og citerer os korrekt; så er jeg fri for at tage korte bemærkninger.

Fjerde næstformand (Kirsten Jacobsen):

Må jeg minde medlemmerne om, at debatten kun foregår fra Tingets talerstol. Jeg vil gerne bede om ro i salen.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Til hr. Grove vil jeg sige, at spørgsmålet er vel, hvad man kan stå inde for, og det, der står i den dagsorden, der nu om lidt bliver vedtaget, er, at der i det danske memorandum står, at der ikke skal være et forsvarssamarbejde. Hr. Groves udtalelse, »hvad man kan stå inde for«, blev sådan set afgørende.

Men så siger udenrigsministeren, at jeg skal være klar over, at 10 lande ønsker en forsvarsdimension og en tilknytning af Vestunionen til EF. Det er jeg så sandelig også, og det er derfor, SF i dag i sin dagsorden har prioriteret de formuleringer, hvor vi siger, at vi ikke vil være med til de ting, og at vi ikke ønsker Romtraktaten udformet på en sådan måde, at vi bliver bundet til disse ting. Det er vel ærlig snak, hr. udenrigsminister. Men det, udenrigsministeren siger i dag, er da uærlig snak.

Bag det ligger en melding om, at vi skal ændre politik, men udenrigsministeren agter åbenbart bare at stemme for en dagsorden, hvor der står det modsatte af det, han her står og siger. Det må være håbløst, synes jeg, for forslagsstilleren af denne dagsorden, hr. Ivar Nørgaard. Jeg forstår ikke, at Socialdemokratiet vil finde sig i den ydmygelse, der ligger i udenrigsministerens udtalelser, her ved afslutningen af denne debat.

Ivar Nørgaard (S):

Jeg tror nok, at man trænger til en afklaring, når nu hr. Gade opfatter det som en ydmygelse, at jeg er enig med ham på et enkelt punkt. Sagen er jo, at vi bestemmer selvfølgelig, om der i traktaten skal stå, at man forpligter sig til forsvarssamarbejde, og vi vil ikke stemme for en traktat, hvor vi forpligtes til forsvarssamarbejde. Derfor er det ikke rigtigt, som udenrigsministeren siger, at så kan vi bare bestemme, om vi vil være med eller ej. Det kan vi ikke, hvis det kommer til at stå som traktatudkast. Så kan vi bestemme, om traktaten skal iværksættes, om man skal gennemføre traktatteksten.

Derfor er det mest sandsynlige resultat af forhandlingerne, at udenrigsministeren får foranlediget, at den tekst, der kommer til at stå, netop kommer til at give landene ret til ikke at gå ind i en sådan forsvarsdimension. Det er den eneste mulighed, og det er jo det, der også er tale om: at italienere og englændere er lidt ude på at få det formuleret på en sådan måde, at landene ikke umiddelbart forpligter sig til at gå ind i et forsvarssamarbejde, men på et senere tidspunkt skal tage stilling til, om de vil.

Så derfor for at få klarhed vil jeg sige, at det, det drejer sig om, er, om der i teksten skal stå, som det står i Luxembourgforligets tekst i dag, at man accepterer et forsvarssamarbejde på

[Ivar Nørgaard]

sigt, og det skal der ikke stå. Det vil vi ikke være med til. Men der kan stå, at vi går ind for et politisk samarbejde om sikkerheds- og udenrigspolitik, og det kan eventuelt føre til forsvarssamarbejde, men det tager man stilling til på et senere tidspunkt. Det kan vi gå med til.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Det er jo en enestående chance at have så mange tilhørere eller i hvert fald så mange til stede i folketingsalen, når en så vigtig ting skal præciseres. Og hvis man så ville høre efter – også dernelde på midtergangen, også hr. Lyketoft og også andre, der står og har travlt med at tale om andre ting, og hvis man kunne tie stille ovre i hjørnet, så de, der sidder og gerne vil høre det, også kan høre, hvad der bliver sagt – så vil jeg gerne benytte den chance, for jeg vil nemlig gerne give hr. Ivar Nørgaard ret i, at det, der tegner sig nu, det er ikke, så vidt jeg kan bedømme situationen, at nogle vil prøve at mase en maksimalistisk løsning omkring en forsvarsdimension i Europa igennem her og nu.

Det, der tegner sig, er en enighed blandt det store flertal af medlemslande i EF plus de lande, der enten har ansøgt om medlemskab eller overvejer at søge om medlemskab, en stor enighed i denne landekreds om, at Europa får en fælles forsvarsdimension, men at den nærmere udformning heraf formentlig vil komme til at ligge et sted senere i 1990'erne, og at de enkelte landes forpligtelse til at deltage heller ikke skal indgås nu.

Jeg er ganske enig med hr. Ivar Nørgaard i, at det giver den fleksibilitet, som også giver os mulighed for i Danmark i ro og mag at være med til at lade brikkerne falde på plads. For vi skal lægge mærke til, hvad det er, der er kommet af meldinger i de seneste uger fra andre lande. Og jeg gentager: 10 EF-lande har klart sagt: Vi ønsker en europæisk forsvarsdimension, vi ønsker, at Vestunionen skal danne ramme om denne europæiske forsvarsdimension i et samarbejde med NATO.

Ét land, nemlig Irland, kommer ikke rigtig med nogen meldinger. Ét land, Danmark, siger, at vi ønsker at forhandle med udgangspunkt i, at vi ikke vil have en sådan forpligtende forsvarsdimension. Sverige og Østrig har meddelt, at de meldinger, der tegner sig for øjeblikket, ikke vil give dem problemer. Polen,

Ungarn, Tjekkoslovakiet, som vi håber at se som medlemmer af EF måske allerede på et tidspunkt sidst i 1990'erne, har sagt, at de allerhelst ville være medlemmer af NATO; hvis ikke de kan blive det, så vil de gerne på en anden måde ind i et tættere forsvarspolitisk samarbejde med andre europæiske lande; og de har direkte anvist Vestunionen som et middel til at skabe dem en sådan indgang til den europæiske familie.

I denne situation er det så, at vi i Danmark skal overveje vores situation; og jeg håber, at man efter denne beskrivelse har fået indtryk af, hvordan andre europæiske lande, både de, der står os nær, og de, der endnu står os lidt fjernere, stiller sig.

Jeg håber, man er ved at gøre sig klart, hvor isoleret vi står, hvis man fortsat nægter at tage denne diskussion på et mere realistisk grundlag, end der har været tilbøjelighed til indtil nu.

Fjerde næstformand (Kirsten Jacobsen):

For at udenrigsministeren ikke skal være i tvivl, vil jeg sige, at det er formanden, der leder mødet og irettesætter medlemmerne og herunder også beder om ro i salen.

Men i denne sag er jeg enig med udenrigsministeren. Der bør være mere ro i salen, således at man kan høre, hvad der bliver sagt.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Jeg vil spørge hr. Ivar Nørgaard: Vil det sige, at Socialdemokratiet siger nej til i traktatteksten at indskrive en formålsbestemmelse om, at EF skal udvikle en forsvarsdimension? Var det dét, som hr. Ivar Nørgaard sagde? Sådan forstod jeg det, men jeg vil gerne have lidt klarhed i debatten.

Det, udenrigsministeren sagde, synes jeg kun gør sagen værre. Jeg forstår, at udenrigsministeren vil forhandle ud fra den dagsorden, vi står med her, og i øvrigt siger udenrigsministeren, at den dagsorden kan ikke bruges til noget som helst. Det er næsten ikke til at bære.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Jeg vil gerne gentage, hvad jeg sagde allerede i mit første indlæg, at vi ikke kan acceptere

[Ivar Nørgaard]

de tekster, der er i Luxembourgformandskabets forslag under artikel A og B, og jeg nævnte de tre forskellige konkrete tekster. Jeg sagde, at vi ikke kan acceptere teksten om, at det skal udvikle sig hen imod en union af føderal karakter, det går vi imod. Jeg sagde også, at vi går imod, at man allerede nu skulle acceptere en fælles valuta, sådan som det står i artikel B, og så til sidst, at vi går imod teksten, der siger, at vi skal gå ind for en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, som på lang sigt skal omfatte en fælles forsvarspolitik. Og så kom jeg med et forslag til udenrigsministeren om, at man laver disse tekster om sådan, at både når det drejer sig om den fælles mønt, og når det drejer sig om det fælles forsvar, bliver den endelige afgørelse for medlemslandene udsat til 1996 eller 1997, når Sverige og Østrig er blevet medlemmer. Først til den tid tager vi stilling til, om vi fra dansk side vil gå ind i et sådant forsvarsfællesskab, men vi kan selvfølgelig ikke hindre, at nogle i Vestunionen har et samarbejde på nuværende tidspunkt. Den er vi bare ikke medlem af, og det er vores holdning, at det skal vi heller ikke være. Det mener jeg faktisk er klart.

Og så er jeg ikke kommet med noget modforslag til spørgsmålet om den føderale karakter. Man kunne selvfølgelig skrive en konføderal karakter, men jeg siger, man skal slette det begreb.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg må erkende, at jeg på et enkelt område er enig med udenrigsministeren og uenig med mit partis gruppeformand. Dér, hvor jeg er enig med udenrigsministeren, er, hvor han ligesom antyder, at vi faktisk får en bedre debat om disse spørgsmål, når vi kun er de 15-16 mennesker i salen, som interesserer sig for dem, frem for at hele salen, hvoraf de tre fjerdedele åbenbart er optaget af helt andre problemer end det her, er her.

Dér, hvor jeg ikke er helt enig med hr. Gade, det er, når han siger, at han ikke kan bære udenrigsministeren. Det kan jeg godt. Jeg synes, udenrigsministeren er en utrolig ærlig modstander. Altså, at han ikke retter sig efter dagsordener og vedtagelser herinde, det ved vi jo godt, det har vi vidst i de 10 år, han har været udenrigsminister, så det er der ikke noget nyt i. Men han siger åbent, at der er 10 lande i

EF, som vil have en militær dimension. Der er 3 lande uden for EF – Polen, Ungarn og Tjekkoslovakiet – som efterhånden er syge efter at komme ind i NATO, og hvis ikke de kan komme det, så ind i Vestunionen, og hvis det ikke kan lade sig gøre, så i hvert fald, at EF fik en militær dimension. Og billedet kan udvides.

Se, det var sådan noget, vi skulle diskutere, vi skulle diskutere det ud fra: Er vi tilhængere af det, eller er vi det ikke? Synes vi, det er en god idé, eller synes vi det ikke? Der er udarbejdet et dansk memorandum, hvor der siges: Nej, vi synes ikke, at EF skal have en militær dimension. Nu står vi i en situation, hvor, som udenrigsministeren meget rigtigt siger, 10 stater i EF og en række stater uden for EF presser på for, at EF skal have en militær dimension. Men så var det vel rimeligt, om vi diskuterede, hvordan vi forholder os til det. Fra SF's side siger vi, at vi synes, det er en dårlig idé. Det forstår jeg også Socialdemokratiet siger: at i hvert fald i 1992, måske i 1997, så kan det være, det stiller sig anderledes; det vil hr. Ivar Nørgaard ikke udtale sig om. Jeg har det indtryk fra udenrigsministeren, at han synes, det er en god idé. Jamen så lad os få det gennemdrøftet. Vi kan ikke nå det nu, men lad os få det gennemdrøftet.

Jeg synes, at det er ret barokt, at man nu stiller mod et Europa i våben, for det er jo det, der er tale om med alle disse militære dimensioner. Vi har kun to militære blokke tilbage, det er NATO og Vestunionen, og Vestunionen er i øjeblikket bare en skygge, men den vil man have gjort mere substantiel. Så har vi to militære blokke tilbage i Europa; de skal til gengæld udvides. Jamen hvad er det for en trussel, man vil forsvare sig imod? Det kan ikke være den sovjetiske, for Sovjetunionen er i oprud eller sammenbrud, eller hvad man vil kalde det. Det, der er truslen i Europa, er alle mulige etniske og nationale konflikter, ikke kun i Jugoslavien, men også mange andre steder, og det kan brede sig til Europas vestlige del. Derfor var det en nedrustning, man skulle diskutere, hvordan vi kommer fremad med en nedrustning både for EF-landene og for de øvrige lande og for, hvad der bliver tilbage af Sovjetunionen. Det var det, man skulle diskutere, men i stedet skal man altså spore sig ind på militære dimensioner hist og pist, og Danmark skal såmænd nok lade sig trække med, ganske

[Gert Petersen]

vist med lidt småråberi og småskrigeri og lidt protester hist og her fra hr. Ivar Nørgaards og andres side, men vi skal nok lade os trække med. Det er de reelle udsigter, der foreligger, og det er i virkeligheden det, man accepterer, når man kun gentager, at vi fastholder det danske memorandums grundlag.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Hr. Gert Petersen kan have noget ret i, at man måske skulle koncentrere sig lidt om nogle af dem, der stemmer for dagsordenen, og derfor vil jeg da takke for hr. Ivar Nørgaards svartale.

Jeg er stadig lidt i tvivl om betydningen af talen, når det gælder målsætningen om EF-forsvarspolitik, men det skal vel tolkes således, at Socialdemokratiet siger nej til, at forsvarspolitikken skal ind i EF. Og når Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre har sagt det fra talerstolen i dag, skulle man måske mande sig lidt mere op og vise sig lidt mere stålsatte i stedet for at alliere sig med en udenrigsminister, som helt klart har tænkt sig at køre sit eget løb, som går i den modsatte retning af det, der blev sagt til sidst af hr. Ivar Nørgaard og hr. Niels Helveg Petersen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 8 af Ivar Nørgaard (S), Grove (KF), Charlotte Antonsen (V), Erhard Jakobsen (CD), Niels Helveg Petersen (RV) og Kofod-Svendsen (KRF) (se foran)

vedtoges med 100 stemmer (S, KF, V, CD, RV og KRF) mod 19 (SF og FP).

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 7 af Gade (SF) (se foran).

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 9 af Annette Just (FP) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Første behandling af lovforslag nr. L 59:

Forslag til lov om et videnskabsetisk komité-system og behandling af biomedicinske forskningsprojekter.

Af sundhedsministeren (Ester Larsen).
(Fremsat 23/10 91).

Sammen med denne sag foretoges den under punkt 5 på dagsordenen opførte sag, nemlig:

5) Første behandling af lovforslag nr. L 19:

Forslag til lov om biomedicinsk forsøgsvirksomhed samt om Det Ethiske Råd og et videnskabsetisk komité-system.

Af Birgitte Husmark (SF) m.fl.
(Fremsat 2/10 91).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Forhandling

Første næstformand (Henning Rasmussen):

Det er muligt, at medlemmerne nogle gange tidligere har hørt, at der læses op på den måde, jeg gør det nu, men det er ikke særlig fair at snakke, som man gør.

Sundhedsministeren (Ester Larsen):

Folketinget står nu over for at skulle behandle to lovforslag om den videnskabsetiske bedømmelse af biomedicinske forskningsprojekter her i landet. Det drejer sig om henholdsvis regeringens lovforslag om et videnskabsetisk komité-system og behandling af biomedicinske forskningsprojekter og SF's forslag om biomedicinsk forsøgsvirksomhed samt om Det Ethiske Råd og et videnskabsetisk komité-system.

Med hensyn til regeringens forslag vil jeg først og fremmest henvise til min fremsættelsestale. Ser vi på forslaget fra SF, adskiller det sig bl.a. fra regeringsforslaget på følgende punkter: Lovforslagets formål og definitioner, vilkår for biomedicinske forsøg, Det Ethiske Råds og det videnskabsetiske komité-systems opgaver og den administrativt-organisatoriske tilrettelæggelse af komité-systemet.

For så vidt angår formål og definitioner har jeg noteret mig, at SF's forslag omfatter behandlingsforsøg, hvori der indgår flere patienter. At vi her står over for nogle afgrænsnings-